

Slovenski VESTNIK

ŠTUDIJSKI
KOP
M
V

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXIII.

CELOVEC, PETEK, 2. MAREC 1979

ŠTEV. 9 (1906)

OBČINSKE VOLITVE 1979:

Stališča in načela

Zveze slovenskih organizacij na Koroškem so deležna široke podpore ljudstva

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem je v zadnjem letu temeljito in vsestransko razčlenila silnice in procese, ki delujejo v prostoru, v katerem živimo; najbolj seveda tiste, ki so na trenutni stopnji družbeno-političnih razmer na Koroškem najbolj pomembni.

V zvezi z občinskimi volitvami je bilo ničkolikokrat poudarjeno, da so za prebivalstvo na južnem Koroškem in s tem tudi za našo narodno skupnost zelo pomembne. To predvsem zaradi tega, ker lahko ljudje preko občinskih odborov najbolj neposredno sodelujejo pri reševanju vsakdanjih problemov.

Hkrati pa se ZSO odločno zavzema tudi za to, da ljudje niti v času najhujšega volilnega boja ne bi izgubili izpred oči vse ostale zelo važne skupne probleme, ki nas tarejo dan za dnem. Zato postavlja naša organizacija v ospredje skupne interese vseh Slovencev in vseh demokratov. Da je to dejanska optreba ljudi, je zelo prepričljivo pokazal tudi sestanek slovenskih občinskih odbornikov različnih idejno-političnih skupin, ki je bil meseca januarja na sedežu ZSO v Celovcu.

ZSO ne podpira slepo eno ali drugo stran, temveč smo skupaj s krajevnimi zaupniki izdali razumljiv in konkreten program, ki temelji na potrebah naših ljudi, da je treba:

- v ospredje postaviti skupne interese južnokoroškega prebivalstva,
- imeti za posamezno občino jasno izdelane poglede glede nadaljnega bolj enakopravnega gospodarskega razvoja,
- zavzemati se za komunalno politiko v korist vseh občanov in zato podpirati vsa prizadevanja za več demokratičnega odločanja v občinah,
- vztrajati na uresničevanju dosledne enakopravnosti slovensčine na občinski ravni.

Brez dvoma so navedene zahteve merilo demokratičnosti. Zato ZSO podpira tako kandidate na samostojnih krajevnih listah kot tudi kandidate, ki kandidirajo na listah koroških strank, v kolikor se zavzemajo za uveljavljanje omejenih stališč.

S tem v zvezi svarimo pred posledicami formiranja posebne slovenske stranke in še zlasti pred posledicami trditve, da samo Slovenec, izvoljen na slovenski listi, lahko zastopa slovenske interese. Kajti prav doodki v zadnjih letih so ponovno pokazali, da lahko tudi nemško govoreči demokrati uspešno zastopajo interese slovenske narodne skupnosti in obratno — to tako bolj, kolikor bolj so v ospredju skupni gospodarski, komunalni in splošno demokratični problemi.

To je ZSO jasno povedala že pred enim letom. In kako se je odzval teren?

Če pozorno sledimo diskusiji na terenu in beremo razne občinske časopise in letake, moremo z zadovoljstvom ugotoviti, da velika večina samostojnih krajevnih list (ne glede na ime) izhaja pri svojem političnem delu iz programskih izhodišč ZSO. Isto se dogaja tudi pri nekaterih posameznikih, ki kandidirajo na listah koroških strank. Če pa poleg tega še upoštevamo, da je mnogo občin, v katerih naš ljudje

kandidirajo na dveh ali celo še več različnih listah, potem res lahko upravičeno ugotovimo, da je naše stališče v praksi dobilo zelo prepričljivo potrditev.

Če bomo v prihodnjih letih hoteli uspešno sooblikovati procese v prostoru, v katerem živimo, potem ne bomo smeli dovoliti, da bi nosilec slovenstva postala predvsem ena socialna skupina med nami. Naši programi morajo nagovoriti vse socialne sloje koroških Slovencev, poudarjati morajo skupne interese južnokoroškega prebivalstva in nacionalno vprašanje morajo gledati kot del socialnega vprašanja. **To pa bomo dosegli le tedaj, če nam parole in politične deklaracije ne bodo zastirale pogleda na materialno sfero stvari.**

Kar se tiče skupnega nastopanja ZSO in NSKS na vseh področjih izpolnjevanja člena 7 državne pogodbe, lahko trdimo, da nismo v krizi, kot bi to nekateri radi prikazali. Ta videz nastaja morda zaradi tega, ker v naših prizadevanjih vedno bolj dobivajo svoje mesto tudi gospodarski in socialni ter splošno demokratični problemi koroške in avstrijske družbe — kar pa pomeni važen korak naprej. Naloga nas vseh v prihodnje bo, zoperstaviti se poskusom monopoliziranja narodnega gibanja in subjektivističnim receptom o enotnosti. Enotnost je možna samo v konkretnih družbenopolitičnih akcijah in čim več bo takih akcij, ki bodo nosile v sebi materializirane interese najširših krogov južnokoroškega prebivalstva, toliko več bo enotnosti in toliko bolj trdna bo le-ta.

Mnogo je med nami takih, ki kar naprej čakajo na enkratne velike premike, ki naj bi prišli po možnosti kar sami od sebe. **Zgodovina pa nas prepričljivo uči, da je za vsak še tako malenkosten premik potrebna zavestna družbena akcija ljudi.** Prepričan sem, da se slovenska narodna skupnost in s tem velik del južnokoroškega prebivalstva nahaja na pravi poti, in upam se trditi, da zavestne družbene akcije, ki smo jih sprožili v zadnjih (Dalje na 8. strani)

Uresničevanje manjšinskih pravic

je predvsem odgovornost večinskega naroda in hkrati merilo njegove demokratičnosti

V avstrijskem društvu pa zunanjo politiko in mednarodne odnose na Dunaju je imel bivši generalni konzul SFRJ v Celovcu in sedanjí predsednik zunanje-političnega odbora skupščine SR Slovenije, Bojan Lubej v terek predavanja o zunanji politiki Jugoslavije, kjer je posebej orisal vlogo republik in pokrajin pri oblikovanju in izvajanju mednarodnih odnosov SFRJ.

Potem ko je uvodoma govoril o nastanku, razvoju in pomenu samoupravljanja ter o politiki neuvrčenosti, je predavatelj obširno prikazal tudi mesto, ki ga v notranji in zunanji politiki Jugoslavije zavzema vprašanje narodnosti ali manjšin. Opozoril je, da ustava SFRJ v temeljnih načelih zagotavlja angažiranost države za spoštovanje pravic nacionalnih manjšin, v številni pravice delov jugoslovanskih narodov, ki živijo kot nacionalne manjšine v sosednjih državah; aдекватne določbe pa imajo tudi republiške ustave. Ustava SFRJ in ustave republik vsebujejo izčrpna določila o narodnostni enakopravnosti in o pravicah narodnosti v Jugoslaviji. Kot večnacionalna država z nespornimi dosežki v lastni politiki do narodnosti in kot država etnične matice številnih manjšin v sosednjih državah pa je Jugoslavija ustavnopravno tudi zavezana prizadevati si za spoštovanje narodnostnih pravic na splošno in pravic svojih manjšin v sosednjih državah še posebej.

Iz navedenega ustavnega določila o pravicah manjšin je tovariš Lubej povzel dva zaključka: „Pravice manjšin imajo v jugoslovanski politiki specifičen pomen, ki jim ga dajejo ustavnopravne norme in so zato predmet trajnega interesa naše države in konstantna sestavina naše zunanje politike. Po drugi strani pa navedeno ustavno določilo priznava manjšinam status subjekta, torej so narodnostne skupnosti same nosilci lastnih pravic in interesov.“

V tej zvezi je predavatelj opozoril na stališča, ki jih je zavzela nedavna ministrska konferenca neuvrčenih držav v Beogradu v zvezi z vprašanjem, pomembnim za svetovno skupnost — vprašanjem človekovih svoboščin. Konferenca je namreč poudarila, upoštevajoč načela OZN,

Ustanovno listino in splošno Deklaracijo o človekovih pravicah, da vprašanja človekovih pravic ni mogoče iztrgati iz njegovega nacionalnega, ekonomskega in socialnega konteksta. To stališče je narekovalo prepričanje, da je svoboda posameznika neločljiva od pravic narodov in da so pravice in temeljne svoboščine posameznika in naroda nedeljive, je menil tovariš Lubej in posebej naglasil: „V tej zvezi prisojamo posebno pozornost tudi tistemu stališču iz deklaracije neuvrčenih držav, ki govori o potrebi po doslednem spoštovanju pravic narodnostnih in verskih manjšin. V uresničevanju manjšinskih pravic vidimo predvsem odgovornost večinskega naroda, saj je njegov odnos do tega vprašanja odraz stopnje demokratičnosti njega samega in družbe, v kateri živi.“

Na to odgovornost večinskega naroda je tovariš Lubej opozoril tudi še posebej, ko je govoril o odnosih s sosednjimi državami. Jugoslavija je odprta družba, je dejal, zato še posebej razvija odnose s sosedi, prizadeva si, da bi vladalo ob njenih mejah konstruktivno vzdušje sodelovanja in medsebojnega razumevanja. Zato se bo Jugoslavija tako kot doslej tudi v bodoče zavzemala in dajala pobude za sklenitev vseh tistih dogovorov, ki bi lahko pospeševali obsejno gospodarsko sodelovanje, pretok dobrin, ljudi in informacij v obsejnim prostoru. V tem obsejnim prostoru pa živijo tudi manjšinske narodne skupnosti, v katerih vidi Jugoslavija dejavnike povezovala in zbliževanja sosednjih narodov in kultur, je opozoril predavatelj ter poudaril: „Seveda pa je treba reči, da lahko imajo narodnostne skupnosti funkcijo povezovalca le, če so enakopravne v družbeni skupnosti kjer živijo, če so spoštovane njihove mednarodno zagotovljene pravice, če večinski narod, ki nosi vso težo odgovornosti, ustvari potrebne pogoje za obstoj in razvoj manjšine, to je, da so te narodnostne skupnosti osvobodjene strahu pred asimilacijo in lahko svobodno zaživijo svoje polno nacionalno življenje. In razsodnik o tem, v kakšnih pogojih živijo, so lahko le narodnostne manjšine same. To načelo je preizkusni kamen tako za našo družbeno skupnost kakor za naše sosede.“

Pohod „Arihova peč“ v spomin na padle partizanske borce

V spomin na partizanske borce, ki so februarja 1945 padli v bunkerju pod Arihovo pečjo blizu Šentjakoba v Rožu, sta Slovenska športna zveza in Slovensko planinsko društvo v Celovcu priredila minulo nedeljo 1. zimski pohod „Arihova peč“, o katerem poročamo na 4. strani. Naša slika: v majhnih skupinah so si udeleženci pohoda skozi globoki snež utirali pot proti planinski koči nad Arihovo pečjo.

Jugoslavija ne dovoli da bi ji kdo vsiljeval recepte in formule

V Bohovi pri Mariboru je bila minulo soboto osrednja proslava ob 35-letnici herojskega partizanskega pohoda 14. divizije na Štajersko, medtem ko so prej potekale v počastitev tega jubileja že številne druge prireditve. Mariborska občinska skupščina je ob tej priložnosti podelila 14. diviziji domicil, predsednik SFRJ Tito pa je podelil visoka odlikovanja posameznim enotam, ki so v okviru 14. divizije sodelovale pri legendarnem pohodu pred 35 leti.

Na osrednji proslavi, ki so se je poleg preživelih udeležencev tedanjega pohoda ter udeležencev letošnjega spominskega pohoda po poteh 14. divizije udeležili tudi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja Slovenije, je govoril sekretar predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc.

Uvodoma je opozoril na pomen zgodovinskega pohoda, nato pa spregovoril o vrsti aktualnih notranjih in zunanje-političnih vprašanj. Posebej je naglasil, da so v oboroženi revoluciji delovni ljudje, ljudske množice in narodi sami prevzeli odgovornost za svojo prihodnost, za svojo svobodo. „To dejstvo pa nas obvezuje“, je dejal Stane Dolanc, „da nenehno ustvarjamo pogoje, v katerih bo mladina prevzela nase odgovornost za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja. In zaradi te obveznosti mora vsakdo, ki mu Jugoslavija takšna, kakršna je, ni pogodu, računati z enotnostjo naših delovnih ljudi, narodov in narodnosti.“

Govornik je dejal, da Jugoslavija nikomur ni in ne bo dovoljevala, da bi ji vsiljeval svoje recepte in formule. „Vemo, da naša pot nekaterim ni bila in še vedno ni všeč. To je seveda njihova stvar, saj tudi mi nismo vsiljevali naše poti nikomur in tega tudi ne bomo počeli. Vendar na žalost danes v svetu in v mednarodnem komunističnem gibanju navzlic formalno sprejetim in prizanim načelom o pravicah do lastne poti, do neodvisnosti, odgovornosti pred lastnim delavskim razredom in enakopravnosti, še vedno obstajajo ne samo poskusi vmešavanja v notranje zadeve držav in partij, temveč tudi direktni posegi v njihovo ozemljsko celovitost in nedotakljivost.“

Jugoslavija ne more priznati in sprejeti takšnih metod in principov niti držav in še manj partij v medsebojnih odnosih, je poudaril Stane Dolanc. Kajti ni principa, v imenu katerega bi lahko kdorkoli odvzel kateremkoli narodu svobodo in neodvisnost in mu vsilil tisto, za kar pač nekdo misli, da je boljše in bolj pravilno. Takšno obnašanje in takšne akcije ne samo da direktno ogrožajo mir v svetu — ne glede na to, kje se dogajajo — marveč tudi močno ovirajo socializem kot svetovni družbeni proces.

„Nekaterim ni všeč, ker tako odkrito in načelno ocenjujemo in govorimo o problemih sodobnega sveta in delavskega gibanja“, je menil Stane Dolanc. „Vendar smo to dolžni storiti ne samo zato, ker smo bili in smo načelni in dosledni borci za mir in resnične demokratične odnose v svetu, temveč tudi zato, ker smo odgovorni za integriteto, neodvisnost, za miren socialni in nacionalni razvoj, za prihodnost Jugoslavije.“

Podprimo kandidate demokrate!

S plakatno akcijo pod geslom „Podprimo kandidate demokrate“ se je tudi Zveza slovenskih organizacij na Koroškem vključila v volilni boj za občinske volitve 25. marca. Plakat v slovenski in nemški različici povzema stališče ZSO do občinskih volitev v strnjeni obliki ter poziva volivce, naj pri bližnjih občinskih volitvah izvolijo v občinske odbore „čim več slovensko in nemško govorečih demokratov“.

To pomeni, da bo ZSO podprla vse tiste kandidate — ne glede na to, ali kandidirajo na samostojnih krajevnih listah ali na listah koroških deželnih strank —, ki se bodo zavzemali:

- za gospodarski razvoj južne Koroške, proti odseljivanju in za boljše izgradnjo infrastrukture;
- za komunalno politiko v korist vseh občanov in za več demokratičnega odločanja v občini;
- za popolno izvedbo člena 7 državne pogodbe in za dosledno dvojezičnost v občini.

„To je merilo demokracije,“ pravi plakat ZSO, torej bodo vsi tisti kandidati, ki bodo nastopali v tem smislu, tudi deležni podpore Zveze slovenskih organizacij na Koroškem.

Mnenja slovenskih občinskih odbornikov

V zvezi z občinskimi volitvami smo se pogovarjali z nekaterimi slovenskimi občinskimi odborniki, oz. kandidati za občinske volitve o problemih južne Koroške in o sestanku občinskih odbornikov na pobudo ZSO sredi januarja.

● **Inženir Franc Končič** (Gospodarska lista iz Škocijana) je izrazil mnenje, da mora v gospodarstvu imeti prednost zagotovitev obstoječih delovnih mest in njihova krepitev. Osredotočenost pozornosti samo na nova delovna mesta ne reši gospodarskih in socialnih problemov, saj vemo iz izkušenj, da je bodočnost takih podjetij velkokrat zelo negotovna in njihov obstoj velkokrat le kratkotrajen. Kar se tiče gospodarskih iniciativ slovenskih organizacij, se mu zdijo zelo potrebne. Vendar je mnenja, da je treba najti pravilno razmerje med gospodarskimi in političnimi pobudami.

V občini Škocijan šteje tujski promet med najvažnejša vprašanja. Občina je imela v zadnjih letih kakih 850.000 prenočitev v letu, vendar se opaža, da pri privatnih prenočitvenih razpisih, pri obrtniških turističnih podjetjih pa je izbrala kapaciteta postala boljšja. Zato se v občini privatniki sprašujejo, kako bi podaljšali sezono, ki je sedaj malo daljša kot 2 meseca.

Zaradi otroškega vrta v Škocijanu pa je povedal, da Gospodarska lista ni uspešna s predlogom, da se uvede dvojezičnost, čeprav bi bila s tem kapaciteta vrta bolj izrabljena, saj bi več staršev poslalo svoje otroke v vrt. Tako pa Slovencem ni kaj preostalo, kot da osnujejo svoj otroški vrt.

● **Župan bilčevske občine Hanzi Ogris** (SP) je uvodoma dejal, da pozdravlja sestanke občinskih odbornikov, na katerih je možno govoriti preko političnih mej o našem skupnem narodnostnem vprašanju. Rešitev skupnih problemov vidi samo v enotnosti neglede na politično pripadnost posameznika. Glede sodelovanja z nemškogovorečimi demokrati na občinski ravni je sledočega mnenja: Sicer smo kovači naše usode mi sami. Tada vsak, ki misli samo nase, ni na najboljši poti. Zato je treba iskati na vseh ravneh svojega soseda kot zaveznika ob prizadevanjih za svoje in skupne interese. Na gospodarskem področju pa poudarja, kljub gotovim napredkom, potrebo nadaljnjega razvijanja gospodarstva na našem ozemlju. Zato pozdravlja tozadevne pobude slovenskih organizacij, ker bodo doprinele k gospodarskim pospeševanjem velik delež k ekonomski enakopravnosti naše narodne skupnosti.

● **Janko Malle**, tretji kandidat KPA v Borovljah, ocenjuje sestanek občinskih odbornikov, ki ga je sklicala ZSO, kot pravičen začetek za bolj resno zavzetost po narodni enakopravnosti v posameznih občinskih dvojezičnih ozemljih. Zeli, da bi se iz tega prvega srečanja razvil polagoma stalen posvetovalni organ. Izjava, ki je bila sprejeta na tem sestanku, se mu zdi kot osnovna navodila za skupno delo vseh demokratično usmerjenih mandatiranih na občinski ravni. Če bodo izjavi, ki med drugim pravi, da spada v splošno poslovanje občine „tudi dvojezično poslovanje... tudi tam, kjer po uradni pojmovanju Slovencev več ni“, sledila tudi dejanja, se bo s tem dokazovalo, da so uspehi možni v narodni složnosti različnih političnih grupacij.

Malle pozdravlja tudi sodelovanje z nemškogovorečimi demokrati na občinski ravni in tudi njihovo podporo, za manjšino škodljivo pa se mu zdi mnenje, da samo mandatari, izvoljeni na slovenskih nacionalnih listah, najbolje zastopajo narodne interese.

Tako zastopa ZSO glede občinskih volitev nekoliko drugačno stališče kot NSKS, ki podpira predvsem samostojne slovenske liste, ki jih skuša tudi imensko poenoliti kot „Enotne liste“. Stališče ZSO je toliko širše, ker v svojo podporo vključuje tudi tiste kandidate na listah koroških deželnih strank — bodisi s slovensko ali z nemško materinščino —, ki se bodo na občinski ravni zavzeli za izpolnitev pravičnih zahtev slovenske manjšine in sploh podprli težnjo po demokratizaciji občinske politike.

Očitno zaradi teh razlik v načel-

nih stališčih je v polemikah v koroškem tisku v zadnjem času nastal vtis, kakor da bi Zveza slovenskih organizacij ne podpirala samostojnih krajevnih list. S tem so hoteli izigravati obe slovenski osrednji organizaciji, ki imata v vprašanju volitev pač nekoliko različna stališča, ker pri volitvah ne gre le za narodnostno odločitev, temveč pridejo do veljave tudi socialni in gospodarski interesi — v tem pogledu pa tudi slovenska narodna skupnost ni homogena enota, saj tozadevna nasprotja avstrijske družbe ne gredo mimo nje.

PODPRIMO kandidate demokrate!

- Za gospodarski razvoj proti odseljivanju in za boljše izgradnjo infrastrukture
- Za komunalno politiko v korist vseh občanov
- Za popolno izvedbo člena 7 državne pogodbe
- Za dvojezičnost v občini

To je merilo demokracije!

ZVEZA SLOVENSKEGA ORGANIZACIJ NA KOROŠKEM

25.marca

Čim več slovensko in nemško govorečih demokratov v občinskih odbore!

UNTERSTÜTZEN wir die demokratischen Kandidaten!

- FÜR wirtschaftliche Entwicklung gegen Abwanderung und für besseren Ausbau der Infrastruktur
- FÜR eine kommunalpolitisch gute Wahl aller Bürgerinteressen
- FÜR die Erfüllung des Artikels 7 und eines langfristigen Zusammenhalts in der Gemeinde
- FÜR mehr Demokratie in der Gemeinde

Das ist der Maßstab für Demokratie!

ZENTRALVERBAND SLOVENISCHER ORGANISATIONEN IN KÄRNTEN

Am 25. März

Slowenisch und deutschsprachige Demokraten in die Gemeinderäte!

V Šentjakobu v Rožu

spet Socialna gospodarska skupnost

Po večkratnih posvetovanjih so volivci občine Šentjakob v Rožu na sestanku, ki je bil v ponedeljek 26. februarja, sklenili, da se bo tudi pri letošnjih občinskih volitvah potegovala za glasove samostojna krajevna lista, ki se bo kakor pri zadnjih volitvah imenovala Socialna gospodarska skupnost.

Ob tej priložnosti so se dogovorili tudi o glavnih točkah programa, s katerim se bo imenovala lista predstavila volivcem. V ospredju so postavili gospodarska vprašanja ter se bodo med drugim zavzemali za ohranitev in povečanje števila stalnih delovnih mest v domačem kraju, za zdrav razvoj gospodarske strukture občine ter za vsestransko in nepristransko upoštevanje delavcev, kmetov in obrtnikov, medtem ko za socialno potrebne občane zahtevajo posebno pomoč. Nadalje nastopa lista za konstruktivno sodelovanje v občinskih sobi ter za mirno sožitje in enakopravno upoštevanje vseh občanov ne glede na jezik ali narodnost. Posebna skrb bo veljala tudi nadaljnemu izboljšanju kvalitete tujskega prometa, ohranitvi čistega okolja in zagotovitvi socialnih cen stanovanj. Branili bodo interese Šentjakobčanov v zvezi z gradnjo karavanškega predora; zahtevajo ureditev pokritih čakalnic na avtobusnih postajah in nadaljnjo izgradnjo cestne razsvetljave; za domačine, ki se hočejo na področju obrtne dejavnosti postaviti na lastne noge, pa terjajo kredite po ugodnih obrestih. Končno dajejo še pobudo, naj bi imel občinski urad enkrat tedensko uradne ure tudi zvečer ali v soboto dopoldne, kar bi koristilo predvsem tistim občanom, ki so čez teden na delu izven domačega kraja in si morajo vzeti pol dneva prosto, če imajo opravke na občinskem uradu.

Poleg programskih točk pa so se dogovorili tudi o kandidatih listi, ki

so jo precej pomladili. Na prvih treh mestih so dosedaj občinski mandatari Miha Antonič, trgovec na Reki, Tone Gabriel, kmet v Lešah, in Florijan Koschat, poslovođa v Podgorjah; sledijo pa jim: Franci Janežič, nameščenev v Lešah, Jože Sticker, kmet v Šentpetru, Jože Otowitz, črkostavec na Rutah, inž. Tonči Šlapper, elektropodjetnik v Šentjakobu, Hanzi Kajžnik, kmet v Svatnah, Janjo Zwitter, poslovođa na Tešnji, Pepca Lederer, gospodinja na Reki.

Gospodarska lista Škocijan

za vse ljudi in kraje v občini

Kakor smo poročali že pred tedni, bo v občini Škocijan tudi pri letošnjih občinskih volitvah nastopila krajevna Gospodarska lista Škocijan. Pred kratkim je razposlala na gospodinjstva v občini letak, s katerim v obeh deželnih jezikih v kratkih potezah predstavlja svoj program in svoje kandidate.

Uvodoma škocijanska Gospodarska lista spominja na svoj prvi nastop leta 1973 ter poudarja, da je bila takratna odločitev pravilna, saj so s tem učinkovito preprečili enosmernost politiko v občini. Zaradi dobrih izkušenj so se odločili, da tudi za letošnje volitve postavijo svojo listo ter ugotavljajo: „Ker je že pri zadnjih volitvah vaša odločitev bila zdrava odločitev, smo prepričani, da bo dobro in za občino koristno, če nas podprete tudi tokrat — da se bomo lahko s še večjo oporo zavzemali za neustransko samostojno politiko v občini in proti samovšečnemu diktatu posameznikov.“

Gospodarska lista Škocijan zagotavlja, da se bo tudi v prihodnjem obdobju zavzemala za koristi vseh občanov, zlasti za izgradnjo gospodarstva na vseh področjih, za boljše infrastrukturo in boljše življenjsko kvaliteto, za več demokracije v občini, za dosledno dvojezičnost na vseh področjih javnega življenja, proti centralizaciji šol in otroških vrtcev ter proti zapostavljanju obrobni krajev. Letak potem našteva vseh 37 vasi občine in poudarja, da nobena vas ne sme biti zapostavljena.

Garancija za to so kandidati Gospodarske liste Škocijan. Njihov sestav je takšen, da so zastopane vse plasti prebivalstva in vsi predeli občine. Zato — letak ob koncu poziva: Podprite Gospodarsko listo Škocijan!

„DOMOVINA V NEVARNOSTI“

Že v zadnji številki smo poročali o novi hujšaški gonji nemških nacionalistov in posebej o „nalepni vojni“ koroškega Heimatdiensta, ki v trenutku, ko postaja problem brezposelnosti čedalje resnejši in zato potreba po novih delovnih mestih prvenstvena zahteva, spet enkrat vidi domovino v nevarnosti — seveda spet samo iz ene strani in iz posem določenga vzroka. Kako neutemeljen in nepotreben in zato škodljiv pa je v resnici preplah, ki ga delajo omejeni krogi, vemo že dolgo. In to spoznanje si počasi utira pot tudi na uradna mesta v deželi.

Tako je bilo pred nedavnim v tej zvezi slišati prav zanimiva pojasnila tudi na najvišji ravni. Na poslansko vprašanje v deželnem zboru (stavil ga je socialistični poslanec Josef Guttenbrunner) je namreč pristojni referent deželne vlade, namestnik deželnega glavarja Herbert Bacher, s pričljivimi podatki razčistil in zavrnil trditve o „razprodaji“ Koroške tujcem. Med drugim je povedal, da je bilo na Koroškem v minulih dveh letih prodanih tujcem skupaj le 48 ha zemljišč, kar je tako malenkostno, da se v primerjavi s površino dežele ne da izraziti niti v promilih. Od teh 48 ha pa je v posest jugoslovanskih lastnikov prešlo komaj 2,04 ha, kar niti ni celih 5 odstotkov vseh tistih zemljišč, ki so jih v zadnjih dveh letih kupili tujci.

Takšna je torej resnica o KHD-jevski „domovini v nevarnosti“, ki ji po trditvah teh ljudi menda grozi nevarnost, da jo bo pokupil jugoslovanski kapital in preplaval titoistični komunizem. Celotno Bacher je nedvoumno zavrnil gonjo teh čudnih branilcev domovine, ko je dejal, da se ne sme že v vsakem posameznem primeru videti nevarnost za Koroško.

Ob razkrinkani laži o jugoslovanskem pokupovanju Koroške in ob uradnih podatkih o resničnem deležu Jugoslavije na kupljenih zemljiščih pa je seveda potrebno opozoriti tudi na dvojično moralo, ki se skriva za gonjo, zgrajeno na tako trhljih argumentih. Če jugoslovanski delež na kupljenih zemljiščih ne doseže niti celih 5 odstotkov, potem ni težko iz-

računati, da je šlo dobrih 95 % teh zemljišč v last kupcev iz drugih držav. Toda niti enkrat ni bilo slišati, da bi bil KHD nastopil proti pokupovanju zemljišč na Koroškem s strani zahodnonemških, italijanskih, nizozemskih in drugih kupcev, kakor tudi nikdar ni protestiral proti naselitvi podjetij iz teh držav. Nasprotno: predvojna organizacija teh trgov je celo organizirano pospeševala in posredovala prodajo slovenskih koroških kmetij kupcem iz Nemčije!

Znani krik koroških branilcev domovine o „domovini v nevarnosti“ se je torej spet enkrat razkerinkal kot povsem neosnovano in neresnično hujskanje, naperjeno po eni strani zoper slovenski del koroškega prebivalstva in po drugi strani zoper sosednjo državo. To pa nedvomno predstavlja dejavnost, ki je prepovedana tako po avstrijskem kazenskem zakoniku kot po državni pogodbi in ki jo obsojajo tudi še drugi mednarodni dokumenti. Morda se bodo na merodajnih in pristojnih mestih enkrat le spomnili svojih ustavnih obveznosti in dolžnosti — kajti nemoteno in ne kaznovano rovarjenje nemških nacionalistov ne postavlja v dvom le avstrijske zakonitosti, marveč tudi pogodbeno verdostojnost Avstrije.

Zagledanost v preteklost

V vseh dolgih letih, ko smo na očitno gospodarsko zapostavljenost južne Koroške opozarjali le Slovenci, so bili na merodajnih mestih slepi in gluhi. Sedaj, ko postajajo posledice te zapostavljenosti čedalje hujše, pa so o tem tudi na teh mestih začeli razmišljati, v časih pred volitvami pa celo govoriti in tudi obljubljati odpomoč. Dogajajo pa se v tej zvezi tudi stvari, ki nas prav nič ne veselijo, marveč nas nasprotno opozarjajo, da moramo biti previdni, kajti za navidežno zaskrbljenostjo za naš življenjski prostor se vse preveč očitno kažejo nameni in cilji, ki so nam samo v škodo.

Tak primer je tudi sedanja aktivnost koroške FPÖ, ki je takorekoč čez noč odkrila svojo ljubezen do južne Koroške. Izdelala je poseben „Grenzlandprogramm“ in v tem okviru s statističnim gradivom opozorila na zapostavljenost južne Koroške. Toda njena skrb za to ozemlje se kmalu pokaže v pravi luči: poleg pobud za gospodarski razvoj zahteva FPÖ namreč tudi ukrepe na šolskem področju, to se pravi na področju dvojezičnega šolstva, kjer se baje množijo pritožbe staršev, češ da otroci z dvojezičnim poukom zgubljajo vse preveč časa.

Maček je torej skočil iz vreče. Svoobodnjake menda zapostavljenost in nerazvitost južne Koroške ne boli iz skrbni za usodo avtohtonega prebivalstva tega ozemlja, temveč jih očitno teži dejstvo, da na tem ozemlju še vedno živi in dela ljudstvo, ki se kljub najrazličnejšim oblikam germanizacije in v nacistični dobi celo fizičnega iztrebljanja ni izneverilo slovenskemu narodu in jeziku. Medtem ko drugod v svetu poudarjajo veliko prednost znanja več jezikov in se vedno bolj uveljavlja dejanska dvojezičnost na narodnostno mešanih področjih, pa pri nas na Koroškem gotovi krogi prav v tem vidijo „izgubljanje časa“. Ob taki zagledanosti v preteklost je seveda težko verjeti tudi navidezni zaskrbljenosti za naše ozemlje.

Čim več slovensko in nemškogovorečih demokratov v občinske odbore

Na občinskih volitvah 1979 bomo podprli kandidate na samostojnih krajevnih listah ter tiste slovensko in nemškogovoreče kandidate na listah koroških strank, ki se zavzemajo

- za dosledno dvojezičnost in več demokracije v občini
- za gospodarski razvoj proti odseljivanju in za boljše izgradnjo infrastrukture
- za popolno izvedbo člena 7 državne pogodbe

To je merilo demokracije! Podprimo kandidate - demokrate!

Strahote nacističnih zločinov v ogledalu televizijske nadaljevanke „Holocaust“

V drugem programu avstrijske televizije se je včeraj začelo predvajanje štiridelnega filma „Holocaust“, danes je na sporedu drugi, jutri tretji in v nedeljo še zadnji, to je četrti del — vsakokrat ob 20.15 uri v FS 2. Tako končno tudi v Avstriji, razmeroma pozno za drugimi državami, dobivamo priložnost, da se preko televizijskega signala srečamo s stvarmi, ki po svojem časovnem dogajanju sicer že spadajo v preteklost, so pa kljub temu danes prav tako aktualne kot takrat, predvsem kot izpraševanje vesti, ker mnogi od takratnih akterjev še živijo med nami, še zlasti pa kot opomin in svarilo, da je treba pravočasno zastaviti vse sile, da se kaj podobnega ne bi moglo več ponoviti.

Ne bomo govorili o vsebini filma, saj bo le-to vsak sam lahko spoznal v teh dneh. Naj bo omejeno le toliko, da je to zgodba iz polpretekla nacistične dobe, iz strašnega poglavja nemške zgodovine, ki so mu rekli „dokončna rešitev židovskega vprašanja“. V tem smislu tudi je treba razumeti naslov filma „Holocaust“, ki je sestavljenka iz grščine in pomeni prosto prevedeno „popolnoma sežgano“ — tako dosledno, kot so nacistični zločinci sežigali svoje žrtve v krematorijih. Pregarjanje in iztrebljanje Židov prikazuje film na primeru družine Weiss; bivše koncentracijsko taborišče Mauthausen blizu Linza pa daje zunanji okvir vsem tistim strašnim zločinom, ki so jih nacisti v imenu nemškega naroda počeli v Auschwitzu, v Treblinki, v Majdaneku, v Buchenwaldu, v Dachauu, v Ravensbrücku in v mnogih drugih taboriščih smrti, ko so barbarsko uničevali vse, kar jim je bilo v napoto pri uresničevanju njihove blazne teorije o gosposki rasi.

Ko bomo tja do nedelje na televizijskih ekrani spremljali kalvarijo židovske družine Weiss, pa moramo seveda vedeti, da je ta družina le simbol za milijone drugih družin, ki so prav tako morale skozi pekel nacističnega nasilja. In zavest, da se moramo, da so bili Židje le ena izmed skupin, ki jih je nacizem obsodil na smrt. Zato moramo pri spoznavanju njihove tragedije videti tudi podobno usodo mnogih drugih „manjvrednih“ narodov, med njimi zlasti Slovanov; in spomniti se moramo enako tudi nacističnega preganjanja njegovih političnih nasprotnikov. Le če bomo film gledali in razumeli v vsej tej „širini“, bomo tudi pravilno razumeli globino njegove izpovedi, ki v bolj ali manj dognani in posrečeni obliki skuša obuditi spomin na dobo in dogodke, o katerih je bilo v minulih treh desetletjih sicer že veliko napisanega, povedanega in prikazanega tudi v filmih — vendar očitno še vse premalo, da bi res pretreslo in prebudilo današnjega človeka, ki bi za ceno relativne blaginje sedanjosti najraje pozabil, morda sploh izbrisal svojo preteklost.

To seveda še v posebni meri velja za tiste, za katere je film „Holocaust“ izpraševanje vesti. Čeprav je zahodnonemška televizija film predvajala že pred kakimi šestimi tedni, je tema o zločinih in genocidu nemškega tretjega rajha proti narodom zaslužene Evrope še vedno v središču zanimanja zahodnonemške javnosti. Ameriška televizijska serija je namreč dosegla to, česar niso številne knjige, gledališka dela, filmi in televizijske reportaže, tisoči dokumentov in celo procesi proti vojnim zločincem: pretresla je milijone Nemcev tako, da je Holocaust sedaj njihova „nacionalna tema“. Ob njej so se Nemci vrnili v preteklost in bili prisiljeni, da prvič spoznajo, kakšne zločine so storili v njihovem imenu Hitlerjevi nacisti.

Ob tej vrnitvi v „svojo“ preteklost pa so Nemci — kakor je zapisal ugleden nemški novinar — pred-

vsem tudi spoznali, da takratni ubijalci niso bili samo nacistični nasilneži in sadisti in ne samo kriminalci ter karieristi, „ampak v večini Nemci, ki so bili prepričani, da takšna njihova dejanja koristijo nemškemu narodu“. To se pravi, da so bili množični pomori Židov „stvar nemškega naroda“, kakor je bila tudi začetna zmaga nad Poljsko zmaga nemškega naroda, ne pa poveljnikov nemške vojske...

Razumljivo pa je, da je ta „trenutek resnice“ izzval med Nemci tudi nasprotna reakcija. Od tistih, ki so posredno ali neposredno identificirani s takratnimi zločini, pa do onih, ki se danes priznavajo k sorodni miselnosti najrazličnejših odtenkov, sega krog ljudi, ki so ob predvajanju filma „Holocaust“ zaglali krik, češ, da gre za potvarjanje resnice, za blatenje nemške časti in podobno — vse tja do nizkočestega blatenja profitašističnih borcev in žrtv nacizma. In ta val slabe vesti je pljusnil sedaj tudi

čez Avstrijo, kjer se določeni krogi prav tako čutiljo izzvale zaradi svoje nacistične preteklosti oz. neonacistične sedanjosti. Hočejo, da bi njihovi zločini med drugo svetovno vojno ostali skriti, pozabljeni; v člankih, v pismih bralcev in v podobnih javnih izpovedih izpričujejo, da se iz zgodovine ničesar niso naučili, marveč so ostali slepi privrženci teorije o nemškem „herrenvolku“, v čigar imenu bi bili slej ko prej pripravljeni delati zločine nad ljudmi in narodi.

Zato pa film „Holocaust“ ni pomemben le kot obujanje spomina na preteklost, marveč hkrati tudi kot opomin za sedanjost in bodočnost. Njegovo obsodbo rasizma na konkretnem primeru nacističnega iztrebljanja Židov je namreč treba razumeti kot splošno obsodbo sleherne oblike rasistične in nacionalistične nestrpnosti. V tem smislu je nadvse aktualen tudi za današnji in za jutrišnji dan — tudi v našem ožjem koroškem okviru.

Drugi, tudi številni Nemci, so se iz zgodovine učili. To je pokazal odziv, ki ga je imel film v ZR Nemčiji in drugih državah. Kajti niso vsi govorili o „potvarjanju dejstev“, marveč so se premnogi z grozo spraševali, kako je bilo vse to mogoče, namreč tisto, o čemer je nemški novinar zapisal: „Kljub določenemu pretiravanju in nekaterim ne-točnostim pa je resnica o zločinih, o katerih pripoveduje televizijska oddaja, še hujša, kot jo je lahko televizija predstavila.“

Tudi zamejski zbori na veliki pevski manifestaciji na Dolenjskem

V Šentvidu pri Stični se že pripravljajo za letošnji jubilejni deseti Tabor slovenskih pevskih zborov, ki bo meseca junija pod pokroviteljstvom predsednika SFRJ Tita, posvečen pa spominu Edvarda Kardelja, ki je bil zavzet ljubitelj slovenske pesmi in tudi eden izmed dosedanjih pokroviteljev tega srečanja.

Doslej je svojo udeležbo na taboru prijavilo že okoli 170 pevskih zborov z več kot 5300 pevci in pevkami, kar je daleč največ v dosedanjih zgodovini velike pevске manifestacije na Dolenjskem. Zato so se morali organizatorji odločiti tudi za večji prireditveni prostor. Med prijavljenimi zbori jih je kar 12 iz zamejstva — iz Avstrije, Italije in Madžarske. Zamejski zbori bodo nastopili na posebnem koncertu, po zamisli režiserja prireditve Mirka Mahničja pa naj bi v duhu starih šeg izvedli tudi pravcato vasovanje s podoknicami po vasi.

Kot uvod v vseslovensko pevsko srečanje bo v Šentvidu pri Stični kulturni teden s pestrim sporedom, ki ga bo 17. junija pričel s svojim nastopom Slovenski oktet. Med ostalimi prireditvami je predvideno gostovanje gledališča iz Ljubljane, prav tako pa bo imel svoj koncert tudi Partizanski invalidski zbor, ki bo letos obhajal 35-letnico svojega obstoja in delovanja, lani pa je prejel visoko jugoslovansko priznanje — nagrado AVNOJ.

Slovensko partizansko gledališče je bilo edinstveno med osvobodilnimi gibanji

Pred petintridesetimi leti — februarja 1944 — je bilo v Črnomlju ustanovljeno Slovensko narodno gledališče za osvobodeno in po partizanih kontrolirano ozemlje. Eden izmed članov tega partizanskega odra, Dušan Mevlja, je v mariborskem Večeru objavil spominski članek, iz katerega povzemamo nekaj zanimivih podatkov.

Kultura in umetnost sta bili v programu OF vseskozi navzoči. Poleg kulturnih in igralskih skupin v različnih partizanskih enotah sta delovali tudi dve frontni gledališči; uprizarjali so manjša dela z revolucionarno in agitacijsko tematiko. Vrsta partizanskih avtorjev — Matej Bor, Tone Seliskar, Vitomil Zupan in drugi — je za te skupine pisala krajše dramske in druge prizore.

Ustanovitev SNG na osvobojenem ozemlju v Črnomlju pa je pomenila rojstvo pravega gledališča s celovečernimi deli in sporedi. Bilo je edino in edinstveno gledališče med gverilskimi in narodnoosvobodilnimi gibanji zatirane Evrope.

Za ravnatelja partizanskega gledališča je bil imenovan književnik Filip Kumbatovič-Kalan, katerega je nekaj časa nadomestoval Jože Tiran, ki je bil med prvimi člani gledališča, kot so bili Mile Klopčič, Lojze Potokar, Ema Starčeva, France Presetnik in drugi. Da bi povečali ansambel, so razpisali dva odrska tečaja za ljudske talente; vanju so se vpisali borci iz brigad in odredov ter terenci iz terenskih odborov. Po končanem

tečaju je vodstvo obdržalo najboljše mlade igralce in igralke ter jih vključilo v ansambel. Tako je partizansko gledališče lahko začelo z obsejnim delom.

V Kulturnem domu v Črnomlju so uprizarili večer enodejank Čehova, komedijo Branislava Nušiča „Sumljiva oseba“, Borovi drami „Raztrganci“ in „Težka ura“, Linhartovo „Županovo Micko“ in Molierovega „Namišljenega bolnika“, v Metliki pa Cankarjevega „Kralja na Betajnovi“. Dela so režirali Matej Bor, Filip Kumbatovič-Kalan, Lojze Potokar, Jože Tiran in France Presetnik. Kulise in kostume pa so izdelovali povetlični iz zavezniških padal. Poleg tega je gledališki ansambel izvajal tudi slušne igre v oddajah radia OF v Črnomlju ter sodeloval na večjih praznovanjih in koncertih ob partizanskih praznikih in obletnicah.

Slovenski partizanski oder je deloval sredi bitk in hajk, v srcu nacistične Evrope, in je z gledališko vizijo napovedoval osvoboditev slovenske in vseh jugoslovanskih narodov. Ko je bil ta cilj dosežen, so se igralci partizanskega gledališča po osvoboditvi razkropili v vsa slovenska gledališča, kjer so jih nujno potrebovali. „Obdobje partizanskega gledališča — je med drugim zapisal njegov nekdanji član — je bilo čudovito obdobje, ki bo za vedno zapisano v zgodovini slovenskega gledališča. Bilo je resnično nepozabno doživetje, kakor so nepozabni partizanski igralci, ki so medtem že odšli z odra življenja...“

Kajuhove nagrade ob 35-letnici pesnikove smrti

Prejšnji teden je minilo 35 let, odkar je padel slovenski partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh, ki je s svojo pesmijo bodril partizane in kazal ljudstvu pot v boljšo bodočnost. Na različnih prireditvah so se spominjali pesnika, ki je tudi v najtežjih dneh tako prepričevalno znal vlivati vero v zmago. Najlepša počastitev pa je vsakoletna podelitev knjižnih nagrad, poimenovanih po Kajuhu, ki jih založba Borec v Ljubljani podeljuje vsako leto ob obletnici Kajuhove smrti za dela s tematiko iz narodnoosvobodilne borbe in revolucije.

Letos so podelili tri nagrade za dela iz programa založbe Borec, in sicer za knjigo „Vodnik po partizanskih poteh“, za pesniško zbirko Mihe Klinarja „Novembrska balada 1944“ in za monodramo Janeza Povšeta „Izvolite, tovariš Marjan“.

„Vodnik po partizanskih poteh“ smo v našem listu že predstavili. Je to obsejna knjiga — sad skoraj sedemletnega dela 28 avtorjev, ki so zbrali in obdelali dokumentarno gradivo o vseh pomembnejših dogodkih med narodnoosvobodilno borbo na Slovenskem.

Pesniško zbirko „Novembrska balada 1944“ je napisal jeseniški pesnik in pisatelj Miha Klinar, ki je bil med vojno borec Ziljske čete in je torej najtesneje povezan tudi z našo Koroško. Zato njegove pesmi odsevajo koroško in gorenjsko barvitost ter so — kot je med drugim rečeno v utemeljitvi — nevsiljive, napisane z estetskim občutkom, intimne, polne lepih in tudi novih podob. Nekaj pesmi — Dobroč, Počitek, Glad, Pesem o Mojci, Požgana vas, Zalostinka — je žirija posebej omenila ter poudarila: „S pomočjo teh pesmi vživljati se v tisti čas in v naše najsevernejše etnično območje pomeni z razumevanjem gledati na pesnikov slog in trenutke izpovedovanja.“

V monodrami „Izvolite, tovariš Marjan“ pa pripoveduje Janez Povše o partizanskem invalidu, ki po vojni prodira v novo življenje, preživlja krize in išče samega sebe v novi stvarnosti.

Pred stopetintridesetimi leti se je rodil pisatelj Josip Jurčič

V nedeljo bomo obhajali 135-letnico rojstva slovenskega pisatelja Josipa Jurčiča, ki je prispeval v zakladnico slovenske književnosti vrsto del, o katerih lahko trdimo, da sodijo med takimeno uspešnice, saj jih vedno spet ponatiskujejo, ker bralci — tako mladi kot starejši — vedno radi segajo po njih.

Pisateljstvu se je Jurčič „zapisal“ že v dijaških letih, ko je pod vplivom, ki ga je napravil nanj Fran Levstik, začel zbirati ljudsko gradivo in ga samostojno oblikovati. V to zvrst sodita predvsem spisa Spomini na deda in Jesenska noč med slovenskimi polharji. Tedanji narodnostni boji in zlasti čedalje hujši boj za slovensko besedo pa so spodbujali Jurčičovo narodno zavednost, iz katere se je porodilo prizadevanje, da bi dal slovenskemu ljudstvu za branje primernih knjig. Tako je že kot sedmošolec zasnoval Jurija Kozjaka, izvirno povest o slovenskem janičarju, za katero je prejel nagrado Mohorjeve družbe v Celovcu. Sledilo je njegovo največje delo, prvi slovenski roman Deseti brat, ki je izhajal v Janežičevem Cvetu. Potem so nastali Spomini starega Slovenca, povest Domen in domača pripoved Tihoapeč ter vrsta krajših spisov.

V študijskih letih na Dunaju je Jurčič napisal Hčer mešnega sodnika, eno svojih najboljših zgodovinskih povesti, v kateri je upodobil boj slovenskega človeka proti tuji gospodi. Tedaj so nastali tudi Kloštrski žolnir, Nemški valpel, Dva brata, Kozlovska sodba v Višnji gori, Božidar Tirtelj in Sin kmetiškega cesarja. Sledilo so Cvet in sad, Sosedov sin, Ivan Erazem Tattenbach, Doktor Zober, Med dvema stoloma,

Lepa Vida. Skupaj z Levstikom je napisal prvo slovensko politično tragedijo Tugomer; tik pred smrtjo je dokončal Veroniko Deseniško, njegove Rokovnjače pa je po njegovi smrti dokončal Janko Kersnik.

Že to kratko in nepopolno naštevovanje nam pokaže, kaj in koliko dolgo je Josipu Jurčiču, katerega komaj 37-letno življenje je bilo tako bogato in ustvarjalno. Hvaležni se mu bomo izkazali najbolj s tem, da bomo radi segali po njegovih spisih, da bomo ljubili slovensko knjigo in književnost, ki jo je Jurčič tako obogatil s svojim snovanjem.

Hkrati pa sodi Jurčič med tiste slovenske pisatelje, katerih dela pomagajo spoznavati slovensko književnost tudi drugim narodom. In tukaj je treba omeniti zlasti dr. Ferdinanda Kolednika, ki je iz svojega doma v Podgorjah razpredel mreže daleč po svetu, da bi s prevodi Jurčičevih spisov v desetine jezikov in še zlasti z njegovim Jurijem Kozjakom številne narode seznanil o Slovencih in njihovem boju za obstanek na lastni zemlji.

ŽE DESETIČ

„Primorska poje“ ob rekordni udeležbi

Tradicionalna pevška manifestacija „Primorska poje“, ki združuje slovenske pevске zборе Primorske z obeh strani meje, stopa letos že v jubilejno deseto leto. Temu primerno bo tudi udeležba zborov in pevcev, saj se jih je prijavilo rekordno število: 108 pevskih zborov (21 od tržaške, 17 iz goriške in 3 iz videmske pokrajine, ostali pa iz jugoslovanskega dela Primorske) s skupno nad 3000 pevci in pevkami.

Letošnja jubilejna prireditev „Primorska poje“, ki bo skupno obsegala 11 nastopov, se prične v nedeljo v Miljah, potem bodo sledili še koncerti v Postojni, Gorici, Divači, Ajdovščini, Kobaridu, Braniku, na Proseke, v Kopru in Čedadu, višek pa bo zaključna prireditev v tržaškem kulturnem domu, kjer bo slavnostni koncert najboljših zborov. Celotna prireditev bo trajala vse do konca marca ter so koncerti v posameznih krajih predvideni ob petkih, sobotah in nedeljah.

„Primorska poje“ je kot množična pevška manifestacija najboljše merilo ljubezni primorskega ljudstva do slovenske pesmi. To dokazuje zlasti tudi dejstvo, da se v vseh teh letih nikakor ni „izčrpala“, marveč nasprotno postaja vse živahnjša in množičnejša, v jubilejnem letu pa prehaja tudi še na beneška tla, kar je brez dvoma še posebno važno.

I. zimski pohod „Arihova peč“ uspel

Slovenska športna zveza in Slovensko planinsko društvo v Celovcu sta v nedeljo priredila I. zimski spominski pohod „Arihova peč“. Arihova peč je gora pod katero je pred 34 leti zgubilo življenje 8 borcev za svobodo. V spomin na te žrtve bosta obe omenjeni organizaciji odslej naprej vsako leto prirejali spominske zimske pohode v zvezi s smučarskim tekom.

Da obudimo spomin na te padle junake naj na kratko opišemo ta zverinski dogodek, ki je bil izveden 9. februarja leta 1945. Takrat so SS-ovci in pripadniki domače Landwache v globoko zasneženih gozdovih pod Arihovo pečjo zahrbtno in zverinsko pobili osem partizank

lahko ugotovili, da je pohod uspel nad vsakim pričakovanjem, saj se ga je udeležilo okrog sto pohodnikov iz vseh koncev južne Koroške in pa tudi iz Slovenije. Kljub neprijetni poti in globokemu snegu so koračile skupine pohodnikov od Polanca na Hodnini (Čemernici),

ti pri mnogih gledalcih smo opazili, da jim je bilo žal, da niso nastopili v teku. Vsak ki se je udeležil smučarskega teka ali pohoda je prejel diplomu in dve znački ter v okrepčilo čaj; na Bleščeči planini pa so planinci-dežurniki poleg čaja pogostili utrujene in prepotene pohodnike še z odlično gobjo juho. Štartnina za vsakega udeleženca pohoda — tako za tekače kot pohodnike — je znašala 20 šilingov.

Čeprav so organizatorji pripravljali prvič takšno prireditev in to brez kakšnih predhodnih izkušenj, je bila organizacija kar v redu. Seveda so se godajale tudi kakšne napake, ki pa jih bodo, kakor so nam povedali odgovorni činitelji, v prihodnjem letu odstranili. Seveda ves idealizem ne bi pomagal, če ne bi priskočila na pomoč razna podjetja, ustanove in seveda športniki in planinci, ki so vsak po svoje prispevali, da je nedeljska prireditev tako lepo uspela.

Naj tem potom v imenu organizatorjev izrečemo iskreno zahvalo dijaku slovenske gimnazije v Celovcu, ki so pregazili oziroma speljali pot na Bleščečo planino; Šentjakobčanom za pripravo tekaške proge, Škofjeločanom od Alpe-tour-a s tovarišem Kemperlom na čelu, za meritev časa; tovarni Al-

V a b i l o

V nedeljo 4. marca 1979 Vas vabijo žene iz Železne Kaple na

DAN ŽENA

ki bo s pričetkom ob 14. uri v hotelu Obir v Železni Kapli.

pina za dragocena lepa darila ter obema domačima podjetjema Elan na Brnci in Topšport v Pliberku za vso podporo, in ne nazadnje Slovenskemu vestniku, ki je prispeval izredno lepo plaketo v obliki moderne plastike. Posebna zahvala seveda velja kmetu Polancu, ki je dal na razpolago prostore v hiši in tudi drugače pomagal kjerkoli je le mogel.

Poglaviti namen spominskega pohoda „Arihova peč“ je, da se spomnimo pod Arihovo pečjo padlih partizanov, da se kreativno usposablamo ter da se srečujemo in navežemo nova poznanstva. Tudi smučarski tek naj bi ne bil prvenstveno tekmovalnega značaja. Ker pa se mladina le rada pomeri med seboj, zato bomo tudi v bodoče merili čas, vendar naj bi bil glavni namen teka, da se ga udeleži čim več tekačev, da bo tudi ta športna panoga postala med koroškimi Slovenci množična. V prihodnjem letu bodo organizatorji povabili tudi pohodnike in smučarske tekače iz Avstrije, Slovenije in Italije, tako da bo pohod dobil mednarodno obeležje. Kdor se bo pelkrat udeležil pohoda „Arihova peč“ bo prejel posebno zlato značko.

Kot lepo gesto naj omenimo, da je žandarmerija ob dnevu pohoda sporočila, da bi v primeru kakšne nezgode bil takoj na razpolago helikopter. Za zdravniško oskrbo je bil v stalni pripravljenosti domači zdravnik dr. Šimej Hoja iz Šentjakoba v R. kateremu se tem potom za uslugo v imenu organizatorjev iskreno zahvaljujemo.

Rezultate smučarskega teka objavljamo posebej v okviru rubrike Športni vestnik na 8. strani.

ZVEZA SLOVENSKEŽEN V CELOVCU vabi v okviru proslave mednarodnega dneva žena na

občni zbor

v soboto 10. marca 1979 ob 13. uri v dijaškem domu SŠD v Celovcu, Tarviser Straže 16.

Na dnevnem redu so poročila, volitve novega odbora in drugo. Občni zbor bo po stari tradiciji potekal v znamenju MEDNARODNEGA DNEVA ŽENA.

Vse žene, ki čutite z nami, pridite k našemu praznovanju.

Francija Urschitza ni več

Globoko nas je pretresla vest, ko smo zvedeli, da je v Ratečah po daljši bolezni umrla Franci Urschitz. Pokojni je bil vedno v prvih vrstah, ko je šlo za pravice naše narodne skupnosti na Koroškem. Pred vojno je bil navdušen prosvetaš, dober igravec, pevec in tamburaš. Čeprav je bil kmet se je rad ukvarjal z mizarstvom in rad pomagal sosedom. Sploh je bil zelo priljubljen in zato je njegova smrt tudi globoko odjeknila med prebivalstvom, ki kar ni moglo verjeti, da Francija ni več med nami.

V zadnji vojni je bil ranjen na Norveškem od koder se je vrnil domov in se takoj povezal z narodno-osvobodilnim gibanjem proti zasovraženi nečloveškemu fašističnemu režimu. Po vojni se je takoj vključil v obnovo kulturnega in združnega življenja ter bil v vodilni poziciji tedanje Osvobodilne fronte, predhodnice današnje Zveze slovenskih organizacij. Sploh je bil pogumen in značajan mož, kar je pokazal tudi v bolnišnici, kjer so pred nedavnim hoteli podvzeti še neko operacijo, ki pa jo je odklonil in dejal, da rajši umrje doma. Zdravniki so ugodili njegovi želji in po par dneh je res umrl doma pri svoji dragi družini. Smrt Francija Urschitza ni globoko prizadela samo njegovih svojcev temveč vse, ki so ga poznali in zato je to težka izguba, ki jo bo le težko premestiti. Naj ob tej priložnosti pove-mo, da je Franci Urschitz pel 50 let v cerkvenem in društvenem pevskem zboru. Njegov bas je bil vedno steb-ber slovenskega petja v domačem kraju.

V sredo 21. februarja smo ga spre-mili na zadnji poti na loško pokopališče, kjer so se od njega poslovili pevci Slovenskega prosvetnega društva „Jepa-Baško jezero“ pod vodstvom Martina Resmana z ganljivimi

pesmimi žalostinkami in tako svojem nekdanjemu pevskemu tovarišu izkazali poslednjo čast. Od pokojnega se je poslovil tudi domači župnik Jakob Škofič in orisal vrline tega od vseh spoštovanega moža.

Velika množica ljudi na njegovem pogrebu je bila prepričljiva dokaz kako priljubljen in spoštovan je bil pri prebivalstvu.

Francija Urschitza bomo ohranili v častnem spominu, ženi in hčerka-ma z družinama izrekamo naše glo-boko sožalje.

Občinska seja v Pliberku

V torek 21. februarja so na občinski seji v Pliberku kot glavno točko dnevnega reda obravnavali občinski proračun za leto 1979. Vsota celotnega proračuna znaša 30,5 milijona šilingov. Vse tri frakcije (SP, VP in EL) so soglasno sprejele proračun. Pred sprejemom pa se je razvila zelo živahna diskusija. Zastopniki Enotne liste so kritizirali, da ni vidnih impulzov za gospodarsko napredovanje, kljub temu pa so ga podprli, ker je okvir rednega proračuna v principu tako majhen, da ne dopušča mnogo iniciativ. Zadolžitve občine se je npr. od leta 1973 do 1979 počelverila, tako da je pričakovati, da bodo krediti bremenili občinski svet še do leta 1985.

Zastopniki EL pa so kritizirali zastopnike občine, ker v pretekli pe-riodi niso izdajali dvojezičnih turističnih prospektov. V slovenščini pa so močno kritizirali Valentina Vavtija glede njegovega zadržanja do dvojezične glasbene šole, saj je kot kulturni referent imel možnost vplivati na pozitivno rešitev v korist Slovencev. Tako pa imajo se-daj v Pliberku javno enojezično po-leg tega pa še privatno dvojezično glasbeno šolo. Na kritiko, da proračun ne predvideva podpore dvojezični glasbeni šoli, je odgovoril kulturni referent Vavti, da je predvidena vsota 35.000 šil. namenjena obema šolama. Enotna lista je izrazila tudi mnenje, da bi morala občina k raznim slovesnostim in prireditvam vabiti tudi slovenska društva.

Zastopnik EL Domej pa je kritiziral posledice združevanja občin, navedel je primer Strpne vasi, ki sedaj pripada Globasnici. Šola v Smihelu, kamor so prej hodili, je sedaj prevelika, v Globasnici pa so jo morali dograditi. Zaradi vožnje pa so nastali še dodatni stroški.

Kakor poročajo koroški dnevniki, pa tudi pri tej seji zastopniki VP niso mogli mimo tega, da ne bi valili krivde za slabo situacijo v turizmu na Slovence, saj vidi tako Oschmütz (VP) vzrok v „negativnem poročanju časopisov o situaciji na dvojezičnem obmejnem področju.“

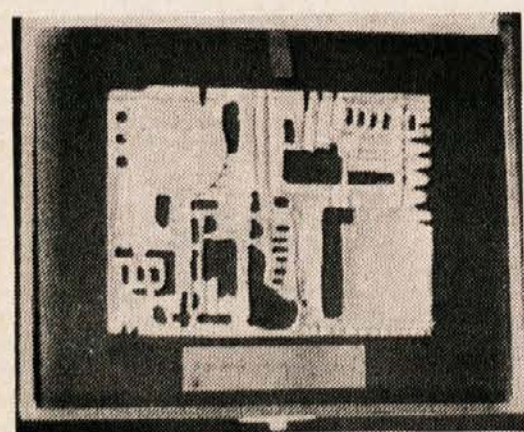
Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gosmetergasse 10, tel. 32 5 50 - Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. o. J. Drava, Celovec - Borovlje.

in partizanov, katere je izdal nek domačin. Da bi nacistični krvoloki ustrahovali domače prebivalstvo, so vseh osem trupel teden dni „razstavili“ ob cesti med Šentjakobom in Šentpetrom. To je bil ustrahovalni akt smrtno ranjenega fašističnega aparata, ki se je zvijal v zadnjih krčih, ki so mu jih zadale zavezniške protifašistične sile. Žrtve tega strahotnega nasilja so pokopane v skupnem grobu na šentjakobskem pokopališču, katerega krasi lep kamnit spomenik.

Nedeljski spominski zimski pohod je bil mišljen kot poskus, ali se bo obnesel ali ne. Z veseljem smo

kjer je bil štart, skozi globoko zasnežene gozdove mimo bivšega partizanskega bunkerja pod Arihovo pečjo do cilja na 1080 m visoko ležeči Bleščeči planini, kjer stoji „Koča nad Arihovo pečjo“ v kateri je nameščena spominska plošča padlim žrtvam. Vzporedno s pohodom je bilo pri Polancu izvedeno tekmovanje smučarjev tekačev. Čeprav ta smučarska panoga pri koroških Slovencih še ni udomačena, se je zbralo okrog 20 tekačev, kar je za začetek kar lep uspeh. Iz navdušenja tekačev in publike sklepamo, da bo prihodnji smučarski tek prav gotovo bolj množičen, kaj-

Slovenski vestnik je prispeval plaketo v obliki moderne plastike, ki jo je prejel najboljši tekač dneva Pristav Rado z Gorenjske

50-letnica smrti Petra Markoviča

27. februarja 1929 torej pred 50 leti je na Bregu pri Rožku umrl v 63. letu starosti akademski slikar, veliki rodoljub in prijatelj narave Peter Markovič. On ni bil samo slikar ali kakor so mu domačini rekli „mavar“ s čopičem v roki, on je bil tudi fotograf in poleg tega se je ukvarjal tudi z ornitologijo — skratka bil je univerzalen človek. Ljudje, ki še pomnijo „mavarja“ vedo povedati, da je bil srčno dober in značajan človek. Kot slikar je restavriral nešteto cerkev tako doma na Koroškem kakor tudi po drugih deželah in državah. Tudi domačo farno cerkev v Rožku — domačini pravijo v Fari — je restavriral Peter Markovič, žal pa so pred leti prebelili cerkev in tako uničili delo in mojstrovino domačega umetnika.

Če je bil mnogim zaradi svoje zavednosti trn v peti, je pa ostal našemu ljudstvu v nepozabnem spominu. Po drugi svetovni vojni so Rožekčani po domače povedano „Farani“ iz hvaležnosti do tega rodoljuba, ko so ustanavljali svoje slovensko prosvetno društvo, dali tej prosvetni organizaciji ime „Peter Markovič“. Rožeški prosvetaši so kot prvo večjo kulturno akcijo naredili razstavo Markovičevih del — slike, fotografije, kip itd., in s tem mogočno obudili spomin na tega velikega slikarja in moža.

Pred 50 leti je Peter Markovič našel svoje poslednje počivališče na rožeškem pokopališču. Čeprav ga že pol stoletja ni več med nami, je spomin nanj še živ in v takšnem spominu ga želimo ohraniti tudi v bodoče. 50-letnica smrti tega velikega slikarja in rodoljuba naj bo hkrati opomin, da se ga še bolj spominjamo in da ne nazadnje pokazemo hvalečnost tudi s tem, da poživimo društvo, ki nosi njegovo ime.

Slovensko prosvetno društvo „Borovlje“ vabi na

sklopično predavanje z barvnimi diapozitivi

POTOVANJE PO SOVIJETSKI ZVEZI I.

v nedeljo 18. marca 1979 ob 14.30 uri v društveni sobi pri Bundru.

Predava prof. Štefan Pinter

ČESTITAMO

Dipl. trgovec prof. Franci Brežjak, ki poučuje na trgovski akademiji v Celovcu, je bil imenovan za višjega študijskega svetnika. Tovaršu Brežjaku, ki se aktivno vključuje v naše narodno dogajanje, iskreno čestitamo k temu priznanju.

Slovensko prosvetno društvo „Obir“ na Obirskem vabi na

IZLET V PLANICO

na smučarske polete v nedeljo 19. marca 1979 Odhod ob 5. uri zjutraj izpred Kovačeve gostilne.

Prisrčno vabljeni!

Lovska prireditve v Železni Kapli

Vsako leto se lovci lovskih družin okrajja Velikovec zberejo na lovski razstavi trofej ustreljene divjadi minulega lovskega leta, kjer potem primerjajo izsledke in iz teh načrtujejo kako bi se to in ono dalo izboljšati. Tudi letos se je v hotelu „Obir“ preteklo nedeljo zbrala množica ljudi, med katerimi so seveda prevladovali lovci domačih lovskih družin — I Bela, II Lepena in Remšenik, III Obirska in Korte ter IV Železna Kapla in Lobnik.

Lovsko razstavo je otvoril vodja okrajne lovske zveze (Bezirksjägermeister) inž. Albin Knafl, ki je hkrati tudi vodja lovske družine II ter pozdravil vse navzoče v obeh dežel-

nih jezikih in s tem pokazal, da se zaveda dejstva, da je južna Korška dežela, kjer živita in delujeta dva naroda različnih jezikov.

V okviru razstave smo slišali tudi več referatov. Tako je inž. Knafl seznanil lovce z lovskim dogajanjem lanskega leta na območju vseh štirih lovskih družin. Pri tem je tudi opozoril na napake in težave pri lovu ter navedel več predlogov za izboljšanje lovskega sistema v različnih loviščih. Govorila sta tudi namestnik župana Johan Haderlap in lovski referent pri velikovškem okrajnem glavarstvu Josef Kuchar. Le-ta je vzpodbujal kmete, lovce in posestnike k skup-

nemu sodelovanju glede lova, nege divjadi in gozda.

Inž. Knafl se je zahvalil dosedanjim voditeljem lovišč za ves trud in poštvalnost, ki so jo pokazali v zadnjih petih letih. Na občnem zboru so izvolili nove vodje lovskih družin, kot po navadi spet za dobo petih let. V zaključnem govoru je inž. Knafl apeliral na lovce, da naj se sveto držijo lovske etike, ki narakuje srčno kulturo — pravi čut in sporazum do živali ter ljubezen do narave.

V kulturnem delu lovske prireditve so nastopili — skupina trobentačev na lovske rogove, mešani pevski zbor MGV Gemischter Chor Eisenkappel pod vodstvom tovariša Niederdorferja ter lovski pevski zbor, ki ga vodi pevovodja in lovec Vladimir Prušnik. Slednji je zapel dve slovenski in eno nemško pesem. Tu gre za moški zbor, čigar pevci so res vsi lovci in člani „Klub prijateljev lova“, po poklicu pa po večini kmetje iz raznih kapelskih grap. Našim lovcom se je pridružil tudi ravnatelj glavne šole v Železni Kapli tovariš Polde Cveč, ki sicer stanuje v Pliberku, a mu pot do Železne Kaple nikoli ni predolga, da se sreča s svojimi tovariši.

Eksistenca „Klub prijateljev lova“, v katerem delujejo slovenski lovci, je dejansko mnogo pripomogla, da se vzdušje med lovci obeh narodnosti normalizira, kar je lep prispevek v korist medsebojnega razumevanja v deželi.

Andrej Wieser

KRŠČANSKA KULTURNA ZVEZA V CELOVCU vabi na osrednji koncert

Koroška poje

v nedeljo 4. marca 1979 ob 14.30 uri v Domu glasbe v Celovcu

Nastopajo:

moški pevski zbor SPD „Jepa-Baško jezero“ iz Loč, mešani pevski zbor SPD „Rož“ iz Sentiakoba v Rožu, moški pevski zbor SPD „Kočna“ iz Sveč, tamburaški zbor SPD „Jepa-Baško jezero“ iz Loč, mešani pevski zbor KPD „Planina“ iz Sel, dekliški pevski zbor strokovne šole za ženske poklice v Sentiakobu v Rožu, Plajberški kvartet iz Slovenjega Plajberka, moški pevski zbor KPD „Planina“ iz Sel, tamburaški zbor iz Hodiš, mešani pevski zbor Planinka iz Uke (Kanalska dolina, Italija)

Vstopnice v predprodaji pri krajevnih prosvetnih društvih, pri zastopnikih farnih mladini, v pisarni Krščanske kulturne zveze v Celovcu, tel. (0 42 22) 72 5 65/24, ter eno uro pred koncertom.

4. Rožanski izobraževalni teden

OD 5. DO 11. MARCA 1979

Ponedeljek 5. marca ob 19.30 uri v gostilni Miklavž v Bilčovsu: Otvoritev in predavanje dr. Antona Feiniga „Hišna in ledinska imena Bilčova“.

Torek 6. marca ob 19.30 uri v gostilni Knaberle v Velinji vasi: Skioptično predavanje prof. Štefana Pinterja „Potovanje po Poljski“.

Torek 6. marca ob 20. uri v društveni sejni sobi v Sentiakobu v Rožu: „Crno ali rdeče?“, moč in vpliv javnih občil.

Četrtek 8. marca ob 19.30 uri v gostilni Miklavž: Otvoritev razstave nemških in slovenskih umetnikov. Diskusija: Otrok 79 — v družini, šoli in družbi.

Petek 9. marca ob 19.30 uri v ljudski šoli v Kolmari vasi: Mešani pevski zbor Gorjanci „Ta zima že zapuša nas...“ in predavanje prof. Helmuta Zwandra „Botanische Besonderheiten von Klagenfurt bis Ohrid“.

Petek 9. marca ob 20. uri v Sentiakobu: Oder mladje „Hiša tete Barbare“, nato pogovor z učitelji in vzgojitelji.

Sobota 10. marca ob 14. uri v ljudski šoli v Bilčovsu: Za starše in otroke „Kaj spoznaš ob risanju in slikanju?“

Sobota 10. marca ob 19.30 uri pri Adamu v Svečah: predavanje Jerneja Marka „Zanimivosti iz Južne Amerike“ (film).

Nedelja 11. marca ob 19.30 uri v gostilni Miklavž v Bilčovsu: Harald Irnberger „Mit ana braunan Tintn“.

Razstava koroških umetnikov bo odprta tudi v nedeljo 11. marca od 9. do 19.30 ure.

Na 4. Rožanski izobraževalni teden vabijo Slovenska prosvetna društva iz Bilčova, Kolmare vasi, Sentiakoba, Sentičana in Sveč.

Globasnica

Na pustno nedeljo se je v Šoštarjevi dvorani v Globasnici zbralo mnogo prijateljev odrske umetnosti, da si ogledajo od domačega kulturnega društva uprizorjeno igrjo „Trije vaški svetniki“. Vsebina igre, ki jo bom podal na kratko v naslednjih stavkih, je ravno primerna za pustni čas. Društvo za podvig morale, ki mu predseduje Porenla Šimen, gruntar na Križu in obenem župan, ter odbornika Šimec in Bavdek ter župnik, ravno zaseda, ko prispe iz sosednjega Gradišča pismo o izgonu ženske Elizabete Milost zaradi nepoštenega življenja. Ta ženska je pred približno dvajsetimi leti služila v Potoku in kar vsi vaški moške so bili zaljubljeni v njo, med njimi tudi župan Porenla, Šimec in Bavdek. Izgana žena je na svojem bivšem delovnem mestu, namreč v šoli, pozabila vrsto ljubezenskih pism, ki jih je pošiljala in seveda tudi obratno ravno tem trem moškim. Trdila je v teh pismih, da je rodila otroka, katerega očelje so oni. Vsak posamezni izmed teh je pridno plačeval alimente. Na seji so obravnavali ta pisma, vendar se osebe še niso imenovali. Zve se tudi, da je pred sejo prišlo do prepira učitelj — župan.

Igra je polna ljubezenskih zapletljajev, tako na primer med Jakcem, sinom Lahajnarjeve Barbare in Fanijo, hčerko župana; med učiteljem, med Marjanco, hčerko Šimeca in tako naprej. Učitelj je pripravljen rešiti župana, Šimeca in Bavdka iz zelo neprijetne situacije, vendarle samo pod pogojem, da dobi županovo hči. Na naslednjem sestanku društva za dvig morale se odločijo, da poročijo županovo hči učitelja in omenjena pisma bodo sežgala.

na. Ko župan ugotovi, da omenjena Elizabeta Milost iz Potoka sploh nima nobenega otroka in da so vsi trije plačevali alimente po nepotrebnem že celih 16 let ter da so od učitelja sežgana pisma bila neoriginalna, je višek nesrečnih slučajev dosežen. Kot navadno, se tudi v tej igri konča za vse prizadete vse v optimalni rešitvi.

Treba je ugotoviti, da je mladim domačim igralcem izvrstno uspelo prikazati le nekaj od praktičnega poteka življenja odlučeno vsebino te igre.

W. G.

PLIBERK

„Fis-cis-gis“ veleslalom

V soboto 24. februarja je MPZ „Podjuna“ — Pliberk vabil člane, mladino in odrasle na veleslalom. Povabilu k Naveršniku se je odzvalo okrog 100 tekmovalcev in tekmovalcev. Pripravo in organizacijo tekme je strokovno vodil Mak Fridi, ki je pokazal, da ni le izvrsten športnik, ampak tudi nadvse uspešen organizator.

MPZ „Podjuna“ — Pliberk se tem potom zahvaljuje vsem tekmovalcem za sodelovanje in vsem darovalcem za lepe pokale.

Vrstni red najboljših tekmovalcev objavljamo na 8. strani v rubriki „Športni vestnik“.

JANEZ ŠVAJNCER

Pridi k potoku

60

Gregor Šipek je pritrjeval in pustil, da ga je prijala za roko in potegnila proti postelji. Spretno je odgrnila odejo in mu pomagala podnjo. „Takoj ti bom prinesla čajčka. Lepo mi mirno popij, jaz bom pa medtem zlikala tvoje hlače. Zdaj so se že posušile. Jutri bodo kot nove. To te bodo učiteljice gledale.“

Oglasil se je iz sobe. „Zala, jih boš dolgo likala?“

„Dokler ne bom gotova,“ je sladkobno odgovorila iz kuhinje. „Ljubi, zakaj vprašaš?“

„Ko bom popil čaj, te bom spet poklical.“

„Koliko časa ga boš pa pil?“

Gregor Šipek je pogledal na budilko na posteljni omarici.

„Naj štejem sekunde?“

„Nisem razumela.“

„Tu pred mano je tvoja budilka.“

„Pusti jo. Sem jo že navila, da zjutraj ne boš zaspal in zamudil v službo.“

Gregor Šipek je izprožil roki in ju zaprl v pest. Prenaglo je to storil in zadel v skodelico, ki se je prevrnila in zropotala na tla.

„Gregor!“ je zategnila Zala Merhar.

„Ja saj te slišim.“ Gregor Šipek je nemočno zrl čez postelje in se kopal izpod odeje.

„Kaj pa je padlo? Da nisi prevrnil budilke? Veš to mi je dragocen spomin.“

„Prevrnil sem skodelico.“

„Ti si pa res neroden. Revček, marsikaj te bom morala še naučiti. Bom, bom.“

„Ali nisi jezna?“

„V skodelici je bilo še malo čaja. Nisem ga popil jaz, ker so ga popila tla. Ne boš prišla pogledat?“

„Bom, bom. Kar pusti, se bo že posušilo. Je tudi posteljina mokra?“

„Tudi. A ne preveč.“

Zala Merhar je prinesla zlikane hlače, jih pokazala in rekla: „Ali jih nisem lepo zlikala?“

Gregor Šipek je zadovoljno rekel: „Lepo. Prelepo. Zares si vražja ženska.“

„No, nehaj s tem, če mi ne znaš nič drugega povedati. Če sem jaz vražja ženska, si ti vražji fant... Si gledal film?“

„Ne ti?“

„Jaz sem ga videla. Dvakrat sem si ga ogledala. Ne smeš si misliti, da prvič nisem vsega razumela. Dokler sem živela v mestu, sem si s tem krajšala čas. Kadar sem se naveličala samote, sem odšla v kino. Tu imam tebe, kar je mnogo več vredno. Ti si moj kino.“

„Pridi že in me ne pusti, da skoprnim po tebi.“

„Pa si me res želiš?“

„Res.“

„Samo okopala se bom in si uredila lasé. Ti kar počivaj, da boš potem bolj močan. Sem te že kaj naučila? Boš spet tako neroden, kot si bil zadnjič? Počasi se te prime. Malo se boš moral sam skupaj vzeti. Jaz ti ne bom zmeraj pomagala in te spodbujala.“

Gregor Šipek je škrtnil z zobmi, da so ga zabolele ličnice. Zala ga je pritirala do te stopnje, ko ga je minevala strast. Kako spretno je to naredila. Vse je bilo utemeljeno, pretehtano, da ji ni mogel ugovarjati.

Čutil se je dotolčenega. Vlekel je na ušesa in potoval z očmi v njeno smer, kjer jo je slutil, da se je pravkar mudila. Slišal je teči vodo v kopalnici. Štel je potihem in stopnjeval štetje, da bi jo že učakal. Zaman se je oziral na vrata, ostala so zaprta, tudi šum vode za njimi je potihnil.

Zdaj je udobno zleknela v kadi. Vsa je v vodi, le glavo naslanja na rob. Zadnjič ga je povabila noter s sabo, da ji je namilil hrbet. Nikar se me ne boj, ne bom te zapeljala, je dejala in se delala, kakor da ji je podal zobno krtačko skozi okence iz sosednjega prostora. Sramežljivost je čutil bolj kot ona. Oči so mu kar same od sebe šle po njej. To telo! Kipeče in vabljivo. Nikjer sledi o začetku starosti. Puhla fraza je to njeno govorjenje, da se bo rajši ogledal po mlajših, po učitelji-

cah. Pred seboj jih ima, a ne zamenja za Zalo Merhar.

Zala, Zala, so mu šepetale ustnice. Klical jo je in še zmeraj se ni pojavila. Prišla je, ko je že spal. Legla je k njemu in mu obrnila hrbet.

Prebudila ju je budilka. Zala jo je vzela s posteljne omarice, pogledala in rekla: „Gregor, vstani in pohiti, da ne zamudiš v šolo.“

Gregor Šipek je zehnil in zaspano zategnil: „Ne morem se prebuditi. Kaj že res moram vstati?“

„Jaz te ne silim. Ne vem pa, kako sta vidva z ravnateljem. Če sta na bojni nogi, je bolje, da ne oklevaš... Spal si ko ubit. Potresala sem te in klicala, pa te nisem mogla prebuditi. Tako sem si želela, da bi čutila tvojo moč in mladost.“

Sedel je in spustil nogi čez rob postelje. „Ti, Zala.“

„Ja, kaj pa je, Gregor?“

„A veš, da me je minil prehlad.“

„Meni se moraš zahvaliti. In mojem čajčku. Sem ti pa tudi skuhala najboljše. Ali ti nisem rekla, da boš danes zjutraj zdrav ko riba.“

Gregor Šipek jo je pogledal in se sklonil. Cmoknila ga je na usta in odrinila. „Zdaj ni čas za to, kar bi rad. Tudi jaz si te zelo želim. Boš že moral počakati do večera. Sam si kriv, zakaj se pa ponoči nisi zmenil zame. Če bi streljala v tebe, me ne bi slišal, tako si spal. Pa še drnjohal si, da veš, ti moj cukrček.“

Oblekel se je in pustil vrata odprta.

Nenadoma se je pojavil Ferenc Palir. Pripeljal se je s svojim avtom tako nepričakovano, da je čisto zmedel Tildo Čok. Ravno tisti dan je odnesla v mesto košaro jajčk. Mati jo je komaj pregovorila, da ji je ustregla. Toliko da se nista sporekli in se gledali sovražno, ker je mati trdila, da je Tilda dosti mlajša od nje in se že zato spodobi, da postori kaj za hišo. Drugače bi nagovorila očeta, a je že ležal v postelji in si še ni opomogel od gripe.

Trije bratje - tri želje

V Zadrebki dolini so živeli trije bratje, vsi trije veliki siromaki. Hiše niso imeli, zemlje in živine tudi ne, pač pa so imeli zdrave roke. Zato so kot drvarji delali po gozdovih Menine planine in si s trdim delom služili vsakdanji kruh.

Ker ničesar drugega niso imeli kakor samega sebe, jih tudi nobena deklica ni marala, ko je zdaj ta, zdaj oni — to ali ono vprašal, če ga hoče za moža. Tako so pač sami živeli v gozdni kolibi, sami so si kuhali žgance, sami so si v gozdnem studencu prali srajce, pa so vseeno bili dobre volje.

Nekoč pa je v njihovo kolibo zašel gozdni škrtar. V loncu je našel koruzne žgance, ki jih bratje niso vseh pojedli za večerjo. Pojedel je žgance in odšel. Ko pa so bratje jutraj zagledali prazen lonec, so mislili, da je žgance pojedel medved. Naslednji večer so spet pustili žgance v loncu, a zaspali niso, ker so hoteli ujeti živga medveda...

Sredi noči je pričelo v loncu škrobotati. Najstarejši brat je segel z roko v lonec in povlekel iz njega škrateljno. Ta je kričal in se jezil, ker ga je drvar držal za sivo brado, trije bratje pa so se smejali čudnemu možičku, kakršnega še niso videli svoj živ dan.

„Trije bratje, izpustite me, pa bom vsakemu izpolnil eno željo,“ je bilo prosil gozdni škrtar. Bratje pa so se samo smejali in škrateljno pobasali v torbo, da bi ga ob zori odnesli v dolino.

„Trije bratje, kar koli želite, lahko od mene dobite, če me le izpustite!“ je vokal škrtatelj v torbi.

„Pa preizkusimo,“ so rekli trije bratje. In že je prvi brat izrekel željo: „Jaz bi rad, da bi se vse, česar koli bi se kdaj dotaknil, spremenilo v suho zlato!“

„Pa naj ti bo!“ je obljubil škrtatelj. A najstarejši brat škrateljnu ni verjel, zato se je brž dotaknil svoje balte. In glej — sekira je v trenutku postala zlata, da je sredi noči zasijala v koči kakor sonce.

„Jaz pa bi rad, da bi se vse, česar koli bi se kdaj dotaknil, spremenilo v svetlo srebro,“ je zaželel drugi brat.

„Kar si si zaželel, to boš imel!“ je obljubil škrtatelj v torbi.

Tačas pa se je drugi brat dotaknil žage, ki je v hipu postala srebrna, da je zasijala v koči kakor mesec v jasni noči.

„Meni pa izpolni željo, da bom zmeraj zdrav in vesel lepe pesmi pel,“ je zaželel tretji brat.

In že se je veselo zasmejal, ko je najstarejši brat odvezal torbo, da je škrtatelj odšel svojo pot. Kaj bi se ne smejal, ko pa je bežeči škra-

telj stopal na svojo dolgo brado in bežeč padal na nos!

„Trije bratje, zdaj imate, kar ste si želeli!“ je kričal škrtatelj, ko se je pobiral. „Zdaj pa le pojdite od tod. Pa srečno pot!“

Zdani se je in bratje so odšli v dolino. Prvi brat si je mislil:

„Zdaj bom bogat. Lahko se bom oženil in živel brez dela, pa bom vseeno imel dosti jela.“

Še isti dan je zasnubil najlepšo deklico v Zadrebki dolini. A komaj se je dotaknil zale neveste, že se je spremenila v zlat kip. Zajokal je in žalosten odšel po svetu. Postal je lačen, na cesti je pobral kamen, ki se je takoj spremenil v zlato kepo. Odšel je v krčmo, vrzel zlato kepo na mizo in ukazal:

„Za pošteno plačilo hočem izdatno kosilo!“

Krčmar se je začudil bogatemu gostu in brž prinesel kruha, mesa in vina. Ko pa se je prvi brat dotaknil kruha, se je le-ta spremenil v suho zlato. Rad bi bil pil, a komaj se je z ustnicami dotaknil čaše se je vino spremenilo v tekoče zlato. In ker zlata ni mogel ne jesti ne piti, je taval po svetu vse dotle, dokler ni omagal, se zvalil v obcestni jarek in umrl od žeje in gladi.

Drugi brat se je tudi veselil. „Zdaj bom bogat,“ je del. „Brez dela bom živel, pa bom

Metlika ni od zmeraj mesto. V starih časih je bila na tem mestu, kjer je zdaj mesto, majhna vas. Vaščani pa so na graščakov ukaz sezidali poleg vasi grad Pungert.

Ta grad so čuvali grajski hlapci. Noč in dan so se vrstili na straži v grajskem stolpu.

V gradu Pungertu je živela grofica, ki je bila trdega srca. Kmetom je jemala žito, vino in živino. Kdor se je upiral, so ga grajski hlapci, na ukaz graščakinje, zvezali in vrgli v ječo na dno grajskega stolpa, potem pa nanj pozabili, da je umrl od žeje in gladi.

Tudi preklinjala je graščakinja s Pungerta. Kadarkoli se je ujezila, je zaklela, da je vse otrp-

nila od groze in strahu. Njena kletev je imela moč, da je vsa koga, kogar je uklela, pri prič okamenila.

V turških časih so Metliko pogosto napadali Turki. Ubogim kmetom so požigali hiše, a gra-

Turki so preplezali grajsko obzidje ter vdrl v grad. Ko je graščakinja spoznala, da so zavzeli Turki njen grad brez obrambe, je v silni jezi uklela zaspana stražarja.

„Prekleta bodita, stražarja za-

Kako je nastal metliški grb

(Belokranjska pripovedka)

du Pungertu niso mogli naškoditi; graščakinja je naročila straži, naj zbudi vse hlapce, če bi se gradu približali Turki.

Nekoč pa sta dva stražarja v grajskem stolpu zaspala in

spancal — Da bi postala krokarja!

Komaj je zaklela, že se je zgodilo: stražarja sta se spremenila v črna vrana in krakajoč zletela na streho grajskega

Mlada kuharica

Kuharica mlada kuha pač rada: lonce pristavi, skledo pripravi, v shrambo priteče med škatle in vreče, tolče in reže, meša, razbija, popra in kisa, pokuša in zliwa, praži in peče, zabeli in cvre — pa gotovo je vse: juha, prikuha, cmoki široki, solate košate, zrezki, pečenka, omaka ne grenka, pa prava dišeča kava. Kuharica mlada kuha rada.

Valentin Polanšek

stolpa. Turki so grad zažgali, hudobno graščakinjo pa ubili. Ves Pungert je zgorel, le grajski stolp je sredi ožigov ostal nepoškodovan. In dan na dan sta na njem posedala dva krokarja ter žalosno krokala noč in dan, noč in dan...

Turki so še večkrat napadli Metliko. Ker pa so se Metličani junaško borili proti njim, so dobili mestne pravice: Metlika je postala mesto.

Kmalu se je tudi osameli stolp požganega Pungerta sesul v prah, da ni ostala niti sled o gradu.

Metličani pa so si v spomin na Pungert izmislili mestni grb: grajski stolp in na njem dva črna vrana...

Ferenc Palir je pustil avto pred točilnico. Natararica Manka ga ni opazila. Napotil se je naravnost proti Tildini hiši. Z njeno materjo Francko sta se srečala na pragu. Ženska ga je začudeno gledala in ga ni takoj spoznala.

„Kaj me več ne poznate?“ je naglo vprašal Ferenc Palir in si obtrkaval čevlje.

„Ti si? Res te nisem pričakovala pod našo streho. Tilda mi ni povedala, da se boš vrnil domov. Vila je roke, ker ji že dolgo nisi pisal. Si pa tudi nesramen, da jo pozabljaš. Lep ženin. Kaj šele bo, če se že zdaj ne zmeniš zanj. No, vstopi in posedi, da nam ne boš odnesel spanja.“

„Vi ste že zmeraj po starem zakoreninjeni. Nisem pozabil, da mora gost posedeti. Le kdo si je to zmisllil?“

„Da ne bi otroci slabo spali, zato se tako reče.“ Francka Čok je vzela iz sklednjaka skledico, jo postavila na mizo in strla tri jajca. „Takoj ti jih bom ocvrla. Nisem pozabila, kaj imaš najrajši.“

Ferenc Palir se je ogledoval po prostoru. „Pri vas je vse na svojem mestu.“

„Pri nas se nič ne spremeni. Tilda pa kar naprej hoče nekaj menjavati in prestavljati. Zdaj ni zadovoljna s pohištvom, potem hoče nove čevlje in me zafrkava, da bi že lahko odvrгла svoje škarpete in si kaj boljšega spravila na noge.“

„Nič je ne vidim. Kje pa je? A še spi?“ Ferenc je pogledal na zapestno uro. „Že davno bi lahko vstala. O, če bi bila v Nemčiji tako kot jaz, bi videla živga vraga.“

Čokova mati je povedala, da se je Tilda odpeljala v mesto. Razvnela se je, češ da ni lepo od nje, ker jo je morala skoroda prisiliti, da je to storila namesto nje.

Beseda med njima ni takoj stekla. On je sedel, ona je stala pred štedilnikom in mešala po kozici. Stresla je cvrtje na krožnik in postavila predenj.

Cez nekaj časa je Francka Čok rekla: „Lepo vreme imamo. Skoraj bomo dočakali pomlad. Kako hitro se je leto obrnilo naokoli.“

Ferenc je razumevajoče prikimal. Ni se mu ljubilo govoriti o vremenu. Vedel je že v naprej, da se bo med njima ponovilo kot na vseh srečanjih. Dokler je bil doma, so o

vremenu vlekli na dolgo in široko. Tudi zdaj mora biti pripravljen. Zategnil je: „Pot je pa še mokra. Ponekod na cesti je zelo nevarno.“

„Saj res. Kako si potoval? Kdaj si se odpeljal iz Nemčije? Ja. Kje pa imaš avto? Si ga razbil ali kaj?“

„Pustil sem ga na cesti pred točilnico.“

„Zakaj pa ravno tam? O ti Ferenc ti, še zmeraj si kuhan in pečen v gostilni. Kdaj te bo minilo? Tilda mi ni nič povedala, slišala sem od drugih, da si se takrat težko spravil od kozarca.“

Ferenc je preslišal očitek. „Pripeljal sem se z avtom, a ne? Pot se vleče. Včasih sem že mislil, da bom zaspal za volanom. Oči so mi nevarno lezle skupaj, da sem moral večkrat ustaviti in zapeljati avto na rob ceste. Malo sem se naslonil na roke in zadremal. Kar zaleže nekaj minut spanja. Potem je pa spet šlo naprej in tako sem srečno prispel pod vašo streho.“

„Ali si prišel domov za zmeraj? Čas je že, dovolj dolgo si se potikal po tujem svetu.“

Ferenc je odkimal. „Še ne. Nisem si še dovolj zaslužil za novo hišo. Polovičarski nočem biti. Če sva se že odločila, moram prignati do konca.“

„Tilda mi je nekaj pravila. Jaz vama ne branim, le sezidajta si jo. Parcelo že imata. Zmenila sva se z mojim Pišto in vama odstopila zemljo. Je tako najboljša, da ostanemo blizu skupaj. Če bosta vidva potrebovala mene, bom prišla pogledat k vama, če pa jaz vaju, pa bosta vidva prišla k meni.“

„Kaj pa bo z vašim možem. Z mojim bodočim tastom? Menda ga ne boste pustili kar samega in pozabili nanj?“

„Ne vem, kaj bi rekla. Slab je v nogah in rokah.“

„Ni še toliko star, da bi ga že morali odpisati. Mogoče je slaboten zato, ker premalo pije.“

„Že spet začneš, kar nerada slišim. Ravno alkohol mu je naškodil. Motiš se, če si misliš, da pijača kaj pomaga človeku. Kje pa, vrže ga in meša. K sreči mene to ne doleti. Eden pa tudi mora v hiši obdržati čisto glavo. A ne? No, ti je teknilo? Boš še malo lipovega čaja? Imam ga poln lonec.“

„Hvala, sem se že oddejal. Sploh pa mi ni za čaj. Če samo slišim o njem, se mi vzdigne želodec.“

„Hišnica Hilda Frecko je z lipovim čajem pozdabila ravnateljca Gvida Zorca.“

Ferenc se je lopnil po čelu. „Kako da sem pozabil! Pa ravno to sem vas hotel vprašati. Ja, kaj pa je z učiteljem Gregorjem Šipkom? Bolj se zanimam za njega ko za ravnateljca.“

„Boš že sam zvedel. Ne mešam se v njegove zadeve. Nekaj je doživel. Ni si nabral ravno kakega poštenja.“

„Kaj pravite? Namigavate, a ne? No, le povejte naravnost. Pred menoj vam ni treba ničesar prikrivati. Se je oženil?“

Francka Čok je odkimala, iz ust pa ji ni prišla beseda.

„Pa nič, če mi nočete povedati,“ je zamerljivo rekel Ferenc Palir in vstal.

„Boš ja menda počakal na Tildo. Obsedi in se ne vrti ko kavra. Tako malokrat se lahko s teboj pogovorim na samem.“ Odpirla je vrata v hiško. „Čuj, Pišta, obisk imamo. Boš vstal in prišel pogledat? A ne? Ferenc je tu. No, pa se le pozdravi. Prav bi vseeno bilo, da bi le vstal. Če boš samo ležal, ti bo še slabše.“ Obrnila se je k Ferencu. „Moža sem hotela spraviti na noge. No, sam pogled malo k njemu. Menda si ja imata kaj povodati. Jaz bom pa medtem skuhala klobaso. Moraš jo pojesti, nikar ne skimavaj z glavo. Po tej dolgi poti si se zdelal, ne pravi mi tega, da ne. Sem že tudi sama kdaj hodila tako daleč, da so mi noge odpadle.“

Ferenc Palir je pristopil k postelji in podal bolniku roko.

„Zdaj sem že iz najhujšega,“ je potihlo rekel Pišta Čok.

„Mi je šlo presneto na tanko. Piskalo mi je tu notri,“ položil je roko na prsi — „da si nisem nič dobrega obetal. Ali se že moram pripraviti, sem si rekel. Več, ne ljubi se mi še od-potovati na oni svet. Četudi imajo tam zdaj lepo urejeno. Mrtveca lepo odpeljejo. Kdo je nekač doživel kaj takega? Ja, časi so se spremenili. Če že tu poskrbijo za prevoz, so gotovo tudi na onem svetu kaj izboljšali. Nekoč so pri nas tako delali prevelike razlike med bogatimi in siromaki.“

„Kako vam gre, Pišta?“

„Pa to ti ravno pripovedujem. Ne bi še rad umrl.“

(Dalje prihodnjič)

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

Izvedba "tajnega ugotavljanja matere jezika" (14. novembra 1976) je jugoslovansko-avstrijske odnose še poslabšala.

Ceprav je do danes prišlo do nekaterih delovnih sestankov med avstrijskimi in jugoslovanskimi predstavniki ter so se nekatera sporna vprašanja začela reševati (npr. delna vrnitev arhivalij in kulturnih dobrin, sporazum o delni nostrifikaciji visokošolskih diplom), pa tudi avstrijska politika z nekaterimi gestami dobre volje skuša zadovoljiti slovensko manjšino (npr. ukinitev sodnega postopka zoper slovenske aktiviste iz Sel, ponovna kandidatura Slovenca na izgledno mesto na listi SPÖ) in ne glede na to, da obe državi na mednarodnem področju bolje sodelujeta kot na bilateralnem, se odnosi še vedno niso bistveno izboljšali.

Avstrijsko-jugoslovanske kulturne odnose označujeta dve dejstvi: geografska bližina in narodna manjšina. Različne pa so stopnje v odnosih s prvo avstrijsko republiko (1919—1938), v desetletju druge republike (1945—1955) in v obdobju po državni pogodbi o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije (1955—1978).

Prva avstrijska republika in njena jugoslovanska sosedna sta bili novo izoblikovani državi. Avstrija si je prizadevala ohraniti kulturne pridobitve (vrhne ustanove) in presežke iz časov avstroogrske monarhije; v notranjosti je težila na absorbciji: asimilaciji alogeničnih etničnih skupin (Slovencev, Hrvatov, Čehov, Madžarov). S svojim notranjim in zunanjim političnim razvojem tudi v območju kulture ni bistveno spreminjala tradicionalne duhovne usmeritve in tovrstnih pogledov na narode v jugoslovanskem prostoru, ki so morali v novi državi poiskati oblike svojih družbenih razmerij, narodnostnih samobitnosti, sožitja in sovisnosti na zunaj.

Obdobje prve avstrijske republike označuje predvsem neuresničenje takojmenovanega arhivskega sporazuma iz leta 1923, katerega izpolnitev je skupaj z restitucijo kulturnih dobrin prešlo v drugo republiko po dopolnjenem protokolu o odtujenih kulturnih vrednostih in arhivih v drugi svetovni vojni (1958). Do delnega uresničenja tega sporazuma je prišlo šele v zadnjih dveh letih, ko delo na novejši stopnji opravlja jugoslovansko-avstrijska mešana komisija, v kateri sodelujejo diplomatski predstavniki in arhivski izvedenci. Doslej je jugoslovanska stran prejela skupno 2180 listin, 24 rokopisov, 1000 kopij in 2 fascikla aktov. Delno in zakasnelo uresničevanje tega sporazuma opravičuje avstrijska stran predvsem z nasprotovanjem štajerske deželne vlade.

Poleg sklenjenega sporazuma o obmejnem prometu leta 1925, ki je dovoljeval stike med obmejnimi prebivalstvom, je prišlo tudi do obiska kulturnih skupin koroških Slovencev v Sloveniji, npr. pevskega zbora, gostovanja igralske skupine z igro "Miklova Zala" v Ljubljani (1931), sklenjen pa je bil tudi sporazum o izročitvi Knaflorove ustanove (1928), ki je bil uresničen v drugi republici.

V desetletju pred vzpostavitvijo druge republike je kulturno izmenjavo pobudila slovenska manjšina. Že leta 1950 je prvič gostovala ljubljanska opera v Celovcu, sledili pa so medsebojni obiski časnika, učiteljev, pevskih zborov, drugih kulturno-prosvetnih skupin (1951), predavateljev (1952), ponovno gostovanje ljubljanske opere, zborov (1953), gostovanje dunajskega Burgtheatra (Ifigenija na Tavridi, Ljubimkanje) in celovškega gledališča v Ljubljani, mariborske opere in uprizoritev prevedenega dramskega dela v celovškem gledališču (Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi, 1955).

V tretjem obdobju sta obe strani vsaka zase načelno opredelili zunanjo kulturno politiko: kot predstavitev, nacionalno predstavnostvo, sodelovanje, kot pot k medsebojnemu razumevanju, kot opuščanje etnocentrizma, kot raziskovanje skupnih točk v zgodovinskih razsežnostih v aktualnih virih — tako Avstriji. Obe državi sta pri vladnih pogovorih izrazili, da pojmujejo manjšino kot "element dobrih sosedskih odnosov". Edvard Kardelj je v intervjuju za dunajski "Profil" izjavil, da "je manj-

šina most prijateljstva in kulturnega sodelovanja"; koroški Slovenci pa so že v svoji spomenici leta 1955 zapisali: "Pripravljeni smo, da tvorimo most, ki naj veže naroda sosedu in sosednji državi."

V začetnem obdobju je za razumevanje obeh narodnosti, nemško-avstrijske in slovenske, ugodno učinkoval teritorialno določen glede na naseljeno ozemlje avtohtonega slovenskega prebivalstva, pa tudi glede na narodnostno in jezikovno slovensko-nemško mešano prebivalstvo, za južno Koroško uveljavljen zakon o dvojezični osnovni šoli iz leta 1945, ki so ga odpravili na pobudo nestrpnih avstrijsko-nemške skupine v letih 1958—1959.

Ob omenjeni oviri se je v obdobju 1957—1977 razvijalo kulturno sodelovanje, se občasno širilo na štajersko, seglo na Gradiščansko in Dunaj, vodilo k raznovrstnim oblikam do bilateralnega sporazuma o sodelovanju med SFRJ Jugoslavijo in republiko Avstrijo na področju kulture, znanosti in prosvete z dne 14. aprila 1972.

Oblike neposrednega kulturnega sodelovanja v tem času so izredno pestre in številne. Ni mogoče naštetih vseh oblik, razstav, predavanj, srečanj in še vrste drugih oblik, ki smo jim bili priča. Lahko pa zatrdimo, kot smo omenili že uvodoma, da je bilo to in tako kulturno sodelovanje v veliki meri pogojeno s prisotnostjo

cimo mu, prvi "Program" sodelovanja. Ta govori o meddržavnih možnostih za jezikovno izobraževanje (seminar v Ljubljani, lektorati slovenščine, štipendije, izvedenci), o podpori neposrednim stikom kulturnih in znanstvenih ustanov (sodelovanje ljubljanskih fakultet s celovško in graško, pisateljska srečanja v Piranu, izmenjava pedagoških delavcev, izmenjava ljubljanskega in mariborskega muzeja z muzeji na Dunaju, v Celovcu in Gradcu, podpora izdajateljski dejavnosti, glasbi in likovni dejavnosti). Leta 1977 pa je bil sestavljen drugi "Program" sodelovanja, ki je povečeval število štipendij, govoril o lektoratih slovenščine na visokih šolah v Gradcu in Celovcu, o podpori sodelovanja arhivskih, drugih znanstvenih in kulturnih ustanov, o organizacijah in prireditvah.

Sodelovanju na kulturnem področju nemalo pripomoreta Avstrijski kulturni institut v Zagrebu (v letih 1954—1976 le takojmenovana "čitalnica") in Kulturno-informativni center SFRJ na Dunaju, ustanovljen leta 1974.

Pri oblikovanju meddržavnih odnosov v prostorskem, ekonomskem in socialnem pogledu so po drugi svetovni vojni odločilno vplivali specifičnost geografske lege obeh držav na meji med Srednjo in Jugovzhodno Evropo, njuna prostorska povezanost

v Avstrijo predvsem kmetijske pridelke, sadje, les, ribe, konzerve, feroligature ter svinčene proizvode in rudu, uvažajo pa predvsem celulozo, plastične mase, žice in razne vrste strojev.

Po meddržavnem sporazumu med obema državama o odpravi vizumov l. 1966 je pridobil turizem v zadnjih dvajsetih letih pomembno vlogo. Po številu turistov in nočin znaša delež avstrijskih med tujimi turisti v Jugoslaviji nekaj manj kot 10 odstotkov. Medtem ko so turistični tokovi turistov v poletnem obdobju usmerjeni predvsem na jadransko Primorje in manj v gorski svet Jugoslavije, pa lahko zasledimo v zimskem času, zlasti v zadnjih letih, turistične tokove jugoslovanskih turistov iz severozahodnega dela Jugoslavije v zimskošportne centre Avstrije.

V okviru avstrijsko-jugoslovanskih odnosov ima v zadnjih desetih letih posebno vlogo začasno zaposlovanje jugoslovanskih delavcev v Avstriji. Ob popisu prebivalstva leta 1971 je bilo v Avstriji na začasnem delu dobrih 80.000 jugoslovanskih državljanov. Število teh se je do leta 1974 močno povečalo na okoli 170.000, po tem letu pa je pričelo število spet postopoma nazadovati. Zaposleni so v vseh deželah Avstrije, vendar najmočnejše na Dunaju ter na industrijsko-rudarskem območju Štajerske. V zvezi s socialno varnostjo jugoslovanskih delavcev v Avstriji ter avstrijskih v Jugoslaviji je zvezni izvršni svet SFRJ leta 1966 ratificiral konvencijo med Jugoslavijo in Avstrijo o socialnem zavarovanju, ki zajema zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter zavarovanje v primeru nezaposlenosti, kakor tudi otroški dodatek.

V zvezi z vse intenzivnejšim premejnim blagovnim in osebnim prometom, s katerim je povezan tudi mednarodni tranzitni promet, ki vodi tudi do jugoslovanskih pristanišč, zlasti do Reke in Kopra ter do italijanskega pristanišča v Trstu, sta Avstrija in Jugoslavija že v prvih povojnih letih sprejeli vrsto meddržavnih pogodb, ki vsklajujejo cestni, železniški, vodni in zračni promet ter še posebej sporazum o obmejnem prometu. Med najnovejše sporazume iz leta 1978 sodi meddržavna pogodba o izgradnji cestnega predora skozi Karavanke, ki bo izredno pomemben za intenzifikacijo tokov blagovnega in osebnega cestnega prometa tako med obema državama kot mednarodno tranzitno na evropskem in tudi medkontinentalnem nivoju.

Zaradi vse intenzivnejšega povezovalja obmejnih območij na obeh straneh avstrijsko-jugoslovanske meje sta sklenili obe državi vrsto meddržavnih sporazumov. Med te sodijo sporazumi o mejnih prehodnih conah obmejnega prometa, dvolastnikih in o vzdrževanju mejnih oznak. Na avstrijsko-jugoslovanski meji je kar 41 mejnih prehodov (10 mednarodnih, 3 meddržavnih in 28 maloobmejnih). V letu 1977 je prestopilo avstrijsko-jugoslovanske mejne prehode v obeh smereh skupaj 2.800.000 potnikov, od tega na maloobmejnih in sezonskih prehodih dobra dva milijona. Prebivalci mejnega pasu, ki imajo zemljo na obeh straneh državne meje in posejajo izkaznico dvolastnika, pa lahko prečkajo državno mejo tudi ob mejnih kamnih, ki so določeni za prehajanje meje dvolastnikov. Število mejnih prehodov se je v zadnjem desetletju povečalo, zboljšala pa se je tudi možnost dvolastnikom za prečkanje državne meje.

Hiter gospodarski razvoj na severno-jadranskem-alpskem in panonskem prostoru ter vse večja povezanost in odvisnost nadaljnega razvoja od skupnega transnacionalnega premejnega planiranja v tem prostoru so tako kot v drugih obmejnih območjih Evrope privedli do ustanavljanja mednarodnih regionalnih planskih skupnosti, pri katerih sodelujejo zastopniki dveh ali več obmejnih držav. Zaradi potrebe po vsklajenem programiranju gospodarskega razvoja v severno-jadranskem-alpskem obmejnem območju, kamor segajo tudi deli Avstrije in Jugoslavije, je nastalo že leta 1969 obmejno plansko-regionalno združenje "Alpe-Adria". Vanj so bile tedaj vključene poleg pokrajin Julijske krajine in Furlanije v Italiji še dežela Koroška in SR Slovenija.

Leta 1978 pa je bila ustanovljena

DRUŠKOVIČ - KLEMENČIČ - NEČAK:

Avstrijsko-jugoslovanski odnosi 1945-1978

slovenske narodne manjšine na Koroškem. Upamo lahko, da bo njena prisotnost v bodoče pripomogla tudi k izboljšanju bilance prevodov. Doslej namreč pri številnih prevodih literarnih del močno prednjačijo prevodi del avstrijskih literatov v slovenščino, slovensko govoreča publika pa je tudi dosti natančneje seznanjena z literarno ustvarjalnostjo piscev iz sosednje države, kot nemško govoreča o stvaritvah slovenskih avtorjev.

K pospeševanju neposrednih oblik kulturnega sodelovanja so v precejšnji meri prispevali Avstrijsko-jugoslovansko društvo (na Dunaju ustanovljeno 1946, na Koroškem 1956), Österreichische Gesellschaft für Literatur, avstrijski in slovenski PEN ter občasne in trajnejše kulturne, znanstvene, prosvetne, glasbene, založniške, umetniške ustanove, društva in organizacije, Kulturna skupnost Slovenije, Zveza kulturnih organizacij Slovenije in še katera organizacija.

Pravno osnovo za razvoj kulturnega sodelovanja je najprej dajal sporazum o maloobmejnem prometu iz leta 1953, dopolnjen v letih 1960 in 1964. Stališča o meddržavnih kulturnih odnosih sta državi prvič podpisali v protokolu iz leta 1958, kjer je govora o sodelovanju kulturnih ustanov in organizacij, izmenjavi gradiva iz znanosti in kulture, delavcev, knjig, gledališč, filmov; hkrati je bil obnovljen arhivski in restitucijski sporazum in rešeno vprašanje Knaflorove ustanove. Napredek je pomenil tudi obisk avstrijske kulturne delegacije v Beogradu leta 1961 in končno je bil leta 1972 sprejet bilateralni sporazum o kulturnem sodelovanju. Leta 1973 je bil izdelan, re-

v okviru evropskih regij, Alp in Panonske nižine, status nevtralnosti Avstrije ter politična neuvrčenost Jugoslavije in nenazadnje hiter gospodarski razvoj obeh držav ter ostalih evropskih držav. Vse to pogojuje blagovno menjavo prek odprte meje med obema državama z vsemi specifičnimi problemi regionalne in prostorske obmejne povezanosti ter istočasne mednarodne tranzitne funkcije za pretok blaga, ljudi in informacij med državami širšega evropskega prostora, zlasti razvitega evropskega severa in zahoda, pa tudi med Evropo in izvenevropskimi državami.

Obe državi se sporazumevata z mednarodnimi sporazumi o vprašanjih, ki zadevajo poleg njunih še interese drugih držav. Za stalno dopolnjevanje meddržavnih dogovorov, ki urejajo blagovno menjavo, promet, obmejno sodelovanje, skupna vprašanja Drave in Mure, delujejo stalne in občasne meddržavne komisije.

Že leta 1948 je bil sklenjen sporazum o vzajemni blagovni menjavi. Le-tega dopolnjuje sporazum o gospodarsko-tehničnem sodelovanju iz leta 1972. Po tem sporazumu sodeluje v proizvodnji z avstrijskimi 38 jugoslovanskih podjetij. Menjava blaga poteka med obema državama tudi na podlagi sejemskih sporazumov "Alpe-Adria". Sestava blaga se v trgovinski menjavi med Avstrijo in Jugoslavijo ves čas nenehno spreminja in povečuje vse do zadnjih let. Med letoma 1972 in 1976 se je povečala vrednost izvoza blaga iz Jugoslavije v Avstrijo od 1.080.000.000 din na 1.700.000.000 din, izvoz blaga iz Avstrije v Jugoslavijo pa v istem obdobju od 2.443.000.000 din na 4 milijarde 219.000.000 din. Jugoslavija izvaž

Knjige o bojih

SLOVENSKEGA NARODA
ZA SVOBODO

- **NARODNOOSVOBODILNA VOJNA NA SLOVENSKEM 1941—1945**, celovit prikaz oboroženega boja slovenskega naroda na celotnem narodnostnem ozemlju, 1160 str. ilustr. pl. **600**
- **Štefanija Ravnikar-Podbevšek: SVETI URH**, kronika dogodkov iz narodnoosvobodilne vojne, 640 str. ilustr. pl. **300**
- **Ivan Jan: DRAŽGOŠKA BITKA**, pričevanja o bojih gorenjskih partizanov, 352 str. ilustr. pl. **160**
- **Janko Jarc: PARTIZANSKI ROG**, osvobodilni boj v kočevskih gozdovih, 400 str. slik. priloge, pl. **360**
- **Dr. Aleksander Gala-Peter: PARTIZANSKI ZDRAVNIK**, spomini partizanskega zdravnika, 632 str., slik. priloge, pl. **360**
- **BITKA KAKOR ŽIVLJENJE DOLGA**, pričevanja o revolucionarnem in osvobodilnem boju Slovencev, 736 str., vel. formata, ilustr. pl. **550**
- **Tone Svetina: UKANA**, veliki roman o partizanskih borbah na Slovenskem, 3 knjige skupaj 2408 str. pl. **620**
- **France Bevk: POT V SVOBODO**, osvobodilni boj na Primorskem, 372 str. pl. **30**
- **Drago Vresnik: NA BEGU**, ena od tisočeri zgodb pregnanih otrok na slovenskem Štajerskem med nacistično okupacijo, 336 str. pl. **120**
- **K. F.-Marko Selin: NIČ VEČ STROGO ZAUPNO**, nacistične obveščevalne službe in njihova dejavnost na Slovenskem, 2 knjigi skupaj 1164 str. ilustr. pl. **650**

Posamezne knjige lahko kupite ali naročite po pošti v

K N J I G A R N I

„Naša knjiga“

C E L O V E C

PAULITSCHGASSE 5—7

TEL. (0 42 22) 86 1 06

nova delovna skupnost za Vzhodne Alpe, ki se prav tako imenuje "Alpe-Adria". V njeno območje delovanja se vključujejo poleg že omenjenih še avstrijske dežele Tirolska, Predarlška in Salzburska, od italijanskih regij pa Južna Tirolska, Lombardija, Trentino in Benečija. Priključila sta se ji tudi Bavarska ter kanton Grisons-Graubünden v Švici. Ta delovna skupnost naj bi uresničevala duha sklepne listine helsinške konference o evropski varnosti, saj povezuje članice Evropske gospodarske skupnosti, dežele nevtralne Avstrije ter republike socialistične in neuvrščene Jugoslavije. Predstavlja tudi nosnovo pri snovanju avstrijsko-jugoslovanskih odnosov glede vsklajevanja razvoja pri tradicionalnem premejnem programiranju najrazličnejših problemov — gospodarskega razvoja, turizma, prometa, varovanja kulturnih dediščin in okolja itd. v širšem severno-jadranskem-alpskem prostoru.

Vsklajevanje in izmenjava izkušenj o različnih problemih družbenega razvoja in urejanja prostora poteka tudi med nekaterimi mesti Jugoslavije in Avstrije ter med obmejnimi občinami ob avstrijsko-jugoslovanski meji.

Oglasite se pri avtopodjetju
Sienčnik, 9141 Dobrila vas,
tel.: (0 42 36) 22 19